СЛОВО Просвіти

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

Ч. 23 (971), 7—13 червня 2018

Ці люди читають «Слово Просвіти». А Ви? Передплата триває.

Павло Гриценко

Руслан Кошулинський

Іван Малкович

Олександр Власюк, відомий під ім'ям Сашко Лірник

Світлана Короненко

Михайло Слабошпицький

Олександр ПОНОМАРІВ,
доктор філологічних наук, професор

Ще одне десятиліття гойдання на хвилях малоросійства

31 травня 2018 року Президент України Петро Порошенко в Івано-Франківську заявив, що не погодився з вимогою української інтелігенції оголосити 2018 рік роком української мови в Україні. Мовляв, за рік важко досягнути якихось поважних успіхів. Натомість пан Президент накреслює розраховані на десять років "невідкладні заходи щодо зміцнення державного статусу української мови та сприяння створенню єдиного культурного простору України". Що на більший термін розтягнена програма, то менше шансів побачити її виконаною. Після ухвалення закону "Про мови в Українській РСР" 1989 року таких програм було кілька. У лютому 1991 року ухвалювали програму також розраховану на десятиліття, 1997-го — на сім років. Були й инші програми, але жодної з них не виконано. Добрих заходів накреслено чимало. Насамперед ст.10 Конституції України, згідно з якою "державною мовою в Україні є українська мова". Ухвала Конституційного суду України від 14 грудня 1999 року, де читаємо: "Українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також в инших публічних сферах суспільного життя... Мовою навчання в дошкільних, загальних середніх, професійно-технічних та вищих державних і комунальних навчальних закладах України є українська мова".

На жаль, Положень Конституції України та Ухвали Конституційного Суду майже ніхто не дотримується. Зате вже кілька років виконували вказівки горезвісного "закону" Ківалова-Колесніченка. Міськими головами Півдня та Сходу України є або національно байдужі, або національно ворожі особи. Більшість керівного складу у війську російськомовна. У більшості вишів України викладання, виховання, спілкування відбувається російською мовою. Помайданна влада кілька років на всіх перехрестях пропагувала підкинуте з Кремля гасло "Єдина країна — Единая страна", яке закликало до утвердження двомовности на всій території України. В Адміністрації Президента сиділи різні російськомовні ложкіни й тарєлкіни. В етері й на телеекранах працюють люди або російськомовні (хоч їхня російська мова досить далека від справжньої російської), або українськомовні з лексичними, граматичними, акцентуаційними помилками, поширюючи мовні невправності на цілу Україну.

Мали рацію видатні діячі української науки й культури, пропонуючи оголосити саме один (2018-й) рік роком української мови. За цей рік можна було примусити всіх чиновників та урядовців виконувати те, що записано в Конституції України та в Ухвалі Конституційного Суду. А після того поглиблювати й укорінювати статус української мови як державної. Роз'яснювати населенню фальшивість гасла про поліетнічність України, оскільки на більшій частині нашої території є лише один корінний народ — українці, а в Криму ще кримські татари й майже винищені кримчаки й караїми.

Нація — це народ з власними етнічними землями. Представники инших народів не мають в Україні власних етнічних земель, натомість мають історичні батьківщини, тож і не можуть претендувати на державний статус своїх мов в Україні.

Коли не взятися відразу до виконання вже накреслених завдань, а розтягти це на десять років, то нас і далі російськомовні письменники та їхні українські підспівувачі переконуватимуть у тому, що двомовність в Україні — її багатство. Різні Потапи, Дорни, Могилевські й инші "наставники" калічитимуть українських дітей чужою мовою. На телеекранах показуватимуть територіяльно українські фільми російською мовою. Міністр внутрішніх справ і далі публічно користуватиметься мовою країни-агресора. Цікаво, чи хоч в одній країні світу (крім хіба Білоруси) можливе таке неподобство? Якісь дами будуть опитувати київських дітей, якою мовою їм краще навчатися. Агресивна сусідня країна вимагатиме, щоб діти її національної меншини не вивчали української мови. У Верховній Раді ще десять років сидітиме антиукраїнський так званий опозиційний блок. Словом, ще десять років триватиме стан малоросійства, про яке Євген Маланюк писав, що це "наша історична хвороба, це не політика і навіть не тактика, лише завжди апріорна й загальна капітуляція ще перед боєм".

Україна має стати по-справжньому українськомовною. І не за десять років, а набагато раніше. Єдина державна мова — єдина країна!

“Негайно зупинити знищення кадрового потенціалу регіональних телерадіокомпаній”.

Маємо думати про майбутнє!

2 червня в актовій залі Львівського національного університету ім. І. Франка відбувся Форум Національної єдності, учасниками якого були, як завжди, представники західноукраїнського регіону.

Головна наскрізна ідея громадських діячів Львівської, Волинської, Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей — необхідність добитися національної єдності в рамках України, адже нині починає реалізовуватися найнебезпечніший сценарій російських спецслужб — спровокувати силове протистояння між українцями, поділити і кинути в жорстоке протистояння постмайданні політичні сили. Про це говорили у своїх виступах голова секретаріату Конгресу української інтелігенції Львівщини Володимир Парубій (“Ми повинні розуміти: маємо багато проблем, але є — головні. А коли будемо сконсолідовані, вирішимо всі проблеми: і зовнішні, і внутрішні”), доктор історичних наук Степан Гелей (“Потрібна нація, а не стихійний натовп”), ректор Львівського торговельно-економічного університету Петро Куцик (“Давайте не думати про правнуків. У них все буде добре. Аби добре було в нас”), доктор філологічних наук Василь Лизанчук (“Рашисти розуміють, що без України спроба Російської Федерації відновити свій імперський статус не вдасться”), народний депутат України багатьох скликань Михайло Косів (“Консолідація за нинішніх умов — проблема життя нашого або кінця…”), колишній народний депутат Ярослав Кендзьор (“Треба підтримати владу. І про проблеми влади треба говорити. Я думаю. що Україна збереже свою дорогу”), голова Всеукраїнського братства ОУН-УПА імені Генерала Шухевича Богдан Борович (“Бажано, щоб громадянське суспільство брало під свій контроль усе”), голова Всеукраїнської громадської організації “Союз українок” Орислава Хомик (“Об’єднуємось навколо національної ідеї”), ректор Національного лісотехнічного університету України академік Юрій Туниця (“Росія на Сході веде війну, але ще й — війну екологічну: шахти на Донбасі виповнені отрутою”), заслужений журналіст України Василь Глинчак (“У Верховній Раді нарешті зрозуміли, що суспільне телебачення — це афера”).

Як підсумок розмови — два документи: “Декларація національної єдності” і Відозва Регіонального Форуму Національної єдності “Інформаційна безпека в умовах гібридної війни Росії проти України”.

Отже, Регіональний Форум Національної єдності констатує: “Звертаємося до керівництва держави, церковних ієрархів, моральних авторитетів, депутатів усіх рівнів, очільників партій і громадських організацій, усіх українців: тільки національна єдність є запорукою нашої перемоги над зовнішнім і внутрішнім ворогом, головною умовою збереження і успішного розвитку нашого спільного дому — української держави. Взаємопоборювання має змінити взаємодія”.

Абсолютно переконливе звернення до всіх українців: маємо йти разом, у порозумінні. Тільки тоді вдасться Україні відстояти свою незалежність. У цьому Україні може допомогти інформаційний фронт. Про це яскраво свідчить другий документ — Відозва Форуму, яку й подаємо повністю.

Президентові України Петрові Порошенку, Голові Верховної Ради України Андрієві Парубію, Голові Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформполітики Вікторії Сюмар, Прем’єр-міністрові України Володимиру Гройсману, Секретареві РНБО Олександру Турчинову

Відозва
Регіональний Форум Національної єдності “Інформаційна безпека в умовах гібридної війни Росії проти України”

Триває війна… Гібридна війна на знищення України.

Усвідомлення цього трагічного факту повинно нині стати визначальним у діях кожного державного діяча, кожного політика і чиновника, кожного українця.

І якщо нам вдалося спільними зусиллями зупинити мілітарний наступ на сході України, то інша складова цієї російської агресії — інформаційно-диверсійна, що спрямована на розвал держави зсередини, стає щораз масштабнішою: прихована і підступна, як радіація, несе ще більшу загрозу нашій Незалежності. Маніпулятивна російська пропагандивна машина, завуальовано підтримана антидержавними олігархічними медіа в Україні (а олігархи заволоділи майже усім інформаційним простором) системно дестабілізує ситуацію в країні, сіє зневіру, хаос і розбрат, провокує протистояння і ворожнечу в суспільстві. На жаль, значною мірою їм це вдається. В ефір повертаються такі відомі українофоби, як Піховшик, Джангіров, щораз агресивнішими стають антидержавні програми телеканалів News One, “Інтер”, “ZIK” та інших. І перші тривожні симптоми розбалансованості державного механізму, посилення руйнівних процесів уже досить помітні. Це добре бачать наші західні сусіди. Тому в них активізувалися шовіністичні, антиукраїнські сили, які не позбулися реваншистських намірів щодо загарбання наших земель.

У таких умовах замість зміцнювати свій інформаційний фронт, ми його обезброюємо. Показовою є непродумана “реформа” Національної телерадіокомпанії. Маючи єдиний інформаційний ресурс із широкою мережею регіональних філій, держава під гаслом оптимізації та реорганізації фактично починає його знищувати. Цей важливий ідеологічний форпост українства, оновлений і модернізований, міг би успішно протистояти ворожій інформаційно-психологічній агресії, утверджувати засади державотворення, сприяти консолідації суспільства, зміцненню оборони та безпеки, розвитку економіки, висвітлювати хід реформ, пропагувати національно-культурні й європейські цінності, обговорювати інші актуальні проблеми країни. Натомість в ефірі залишаються лише ранкові розважальні програми, випуск новин та вечірня розмовна півгодинна програма. В той час, коли країна взяла курс на децентралізацію, кожна теле- чи радіопрограма з обласної філії має затверджуватися у Києві. Та найголовніше — масово викидають на вулицю високопрофесійних, досвідчених фахівців. Ліквідують кадровий потенціал українського інформаційного простору і водночас забирають собі звільнені приміщення і майно телерадіокомпаній. Чи не в цьому полягає справжній зміст цих змін: ослабити в час війни країну та ще й надбати чималих статків.

Хід “реформ” показує, що суспільне телебачення не стало суспільним.

Необхідно негайно зупинити цей абсурд, захистити український інформаційний простір. Тому наполегливо пропонуємо:

1. Провести парламентські слухання з проблем інформаційної безпеки в умовах гібридної війни Росії проти України.

2. Призупинити на час війни дію Закону України “Про суспільне телебачення і радіомовлення України”. Внести у нього поправки, які б відповідали вимогам часу, забезпечували державницькі, україноцентричні засади, унеможливлювали знищення регіональних телерадіокомпаній. Зокрема:

Виходячи із Доктрини інформаційної безпеки України, затвердженої Указом Президента України 25 лютого 2017 р., доповнити Закон України “Про телебачення і радіомовлення України” положенням про те, щоб не транслювати в теле- і радіоефірі програми антиукраїнського спрямування.

У Законі “Про суспільне телебачення і радіомовлення України” пункт 5 статті 3 про вільне вираження поглядів, думок і переконань сформулювати у такій редакції: “Вільне вираження поглядів, думок і переконань ґрунтується на засадах україноцентризму”. Адже не в інтересах українського суспільства надавати ефір і шпальти газет тим, хто паплюжить духовно-національні цінності та пропагує ідеологію “русского міра”.

Внести зміни до статей 3 і 4 Закону, де чітко визначити у принципах, завданнях і програмній політиці, що передачі Суспільного телебачення і радіомовлення та комерційних теле- і радіоканалів стовідсотково мають звучати тільки українською мовою.

Пункт 2 статті 18 Закону сформулювати так: “НСТУ найширше мають висвітлювати діяльність органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб” з метою контролю суспільства за їх діяльністю.

3. Негайно зупинити знищення кадрового потенціалу регіональних телерадіокомпаній.

4. Заслухати на найближчій сесії ВР України повний звіт голови Держтелерадіо України Н. Наливайка.

5. Створити при РНБО громадську раду інформаційної безпеки як консультативно-наглядовий орган із представництвами на місцях, наділеного контрольними повноваженнями в сфері виробництва, розповсюдження інформаційного продукту, його відповідності вимогам чинного законодавства.

6. Провести розслідування щодо фактичного знищення керівництвом ПАТ НСТУ та наглядовою радою НСТУ державного українського інформаційного простору та підриву інформаційної безпеки України в умовах війни.

7. Усунути від керівництва суспільного мовлення Д. Аласанію та його команду, яка засвідчила свою цілковиту непрофесійність, творчу неспроможність, що руйнує національний інформаційний простір. Особливо яскраво це проявилось на ТРК “Львів”.

8. Розпустити наглядову раду НСТУ та провести перевибори членів наглядової ради. Відповідно провести перевибори керівництва ПАТ НСТУ.

9. Повернути ліцензії на телерадіомовлення та господарсько-майнові комплекси у власність Регіональних суспільних ТРК місцевих громад.

Регіональний Форум Національної єдності

2 червня 2018 року
м. Львів

Підготував **Богдан ЗАЛІЗНЯК,** керівник прес-центру наукової журналістики Західного наукового центру НАНУ і МОНУ, член НСПУ і НСЖУ, м. Львів

Разом із «Разам»

Георгій ЛУК’ЯНЧУК

3 червня Рух Солідарності “Разам” провів у Національному меморіальному комплексі “Биківнянські могили” акцію вшанування пам’яті жертв комуністичних злочинів. Акцію приурочено до 30-річчя появи статті Зянона Пазняка і Явгена Шмигалева “Дорога на Куропати”, і було організовано з метою допомогти захистити національну святиню білорусів — Куропати від сучасного святотатства режиму Лукашенка. У громадському заході з ушанування невинно убієнних громадян у Білорусі під час Великого терору 1937—38 рр. взяли участь члени Руху Солідарності “Разам” із Мінська, Мар’їної Горки та Світлогорська, члени Руху в Україні, громадські діячі з Литви та України.

Вшанування почали з молитви за упокій душ жертв більшовицького режиму в Радянському Союзі, яку прочитав священик Білоруської Автокефальної Православної Церкви отець Вікентій. Ініціатор заходу, засновник Руху Солідарності “Разам” Вячеслав Сівчик розповів про захист Куропат, у якому брав участь безпосередньо перед вшануванням, закликав до солідарності з захисниками білоруського Національного некрополя. Пан Вячеслав сподівається, що на території Українського меморіального комплексу “Биківнянські могили” встановлять символ Білорусі — хрест Єфросинії Полоцької — на згадку про вбитих тут московськими комуністами білорусів. Біля хрестів меморіалу виступили депутат ВР України, колишній командир штурмової роти “Айдар” Ігор Лапін, відомий литовський громадський діяч Стасіс Кавшиніс, білоруський поет і перший політв’язень режиму Лукашенка Славомір Адамович, українські громадські діячі: член Добробату ОУН — Андрій Пастушенко та голова “Соловецького братства” Георгій Лук’янчук.

Завершилася акція пам’яті жертв комуністичних репресій хвилиною мовчання, гаслами “Живе Білорусь!”, “Слава Україні!”, “Героям Слава!” Учасники поклали квіти до Меморіалу і запалили свічки в пам’ять про загиблих. Акцію вела співголова Руху Солідарності “Разам” Альона Толстая. Білоруська делегація подякувала адміністрації Національного історико-меморіального заповідника “Биківнянські могили” за гостинну зустріч і організацію історико-просвітницької екскурсії меморіалом усім учасникам заходу.

Погляд на «Книжковий Арсенал»

У столиці відбувся VIII Міжнародний фестиваль “Книжковий Арсенал”, що об’єднує літературу та мистецтво і є щорічним проектом Мистецького арсеналу. Кореспондент нашого тижневика теж провів день на книжковому ярмарку. Подаємо його суб’єктивні нотатки, долучаючи до багатьох вражень киян і гостей міста.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Організатори цього мистецького форуму вважають своєю місією сприяння популяризації читання, а також підтримку української літературно-мистецької та видавничої спільноти. До участі у фестивалі запросили 95 іноземних письменників, культурних діячів та експертів ринку з 31-ї країни світу.

Книжковий ярмарок презентував понад 150 українських видавництв, а також секцію ілюстраторів й друкарської майстерності. Переважна більшість представлених видань українськомовні.

У межах фестивалю відбулися літературна, мистецька, музична програми, спеціальні проекти, виставки й інсталяції, а також авторські програми, розроблені кураторською командою незалежних критиків, культурних менеджерів і відомих письменників.

Якщо у попередні роки на фестивалі говорили про літературу в часи війни, а також про сміх у часи кризи, то цього разу кураторська команда запропонувала зазирнути в майбутнє. На переконання кураторів “Книжкового Арсеналу” майбутнього ще не існує, а є лише наші прогнози та уявні проекти. Майбутнє — вічна надія, в якій шукаємо розради від травм і страждань. Також це жага до нових викликів.

На фестивалі представили спеціальні проекти, пов’язані із сучасними технологіями, змінами у читацьких практиках, новими можливостями для споглядання, відчуття, проживання історій. А екскурсія віртуальним приміщенням модернізованої Київської бібліотеки ім. М. Костомарова за допомогою VR-окулярів надала можливість уявити публічні простори майбутнього.

Учасники програми “Далі буде!..” вели розмову про те, які книжки візьмуть з собою діти в завтрашній день. Космос і біотехнології, інформатика та правознавство, психологія та робототехніка, історія та урбаністика — на форумі презентували новинки науково-популярних книжок із різних сфер знань, які допоможуть юному читачеві зорієнтуватися у світі, що стрімко змінюється.

Тут не лише говорили про нові практики читання, а й на власному прикладі виходили за межі звичної реальності. Долучившись до проекту “Знайомство з туконі”, реалізованого з ініціативи “Книжкового Арсеналу” компанією New Cave Media, відвідувачі змогли потрапити в магічний світ туконі, створений ілюстратором Оксаною Булою. Проект “Знайомство з туконі” — поєднання віртуальної реальності на основі відео, анімації та класичної ілюстрації.

Ініціаторами проекту “Українська візуальна книга” 2016 року виступили Павло Гудімов і Діана Клочко. Головна мета цього проекту – розповсюдження, репрезентація і популяризація тих видань, роль зображень в яких не менша, ніж тексту, та таких, де візуальний ряд навіть є домінантним. Книжки про мистецтво, ілюстрована художня література, комікси, художні альбоми, фотокниги та арт-буки об’єднує визначальна риса — їхня естетична складова. Тематичний майданчик УВК на “Книжковому Арсеналі” об’єднав візуальні книги і надав поле для дискусій довкола питання сучасних видань.

Також відбувалися розмови з авторами, зустрічі, презентації та обговорення нагальних аспектів мистецтва. Один із ключових заходів мав назву “Страшний суд”. Відомі дизайнери на доступних прикладах показали помилки, які допускають видавці в дизайні книги. Кожного року Галерея “Я”, Мистецький Арсенал та УВК реалізовують спільні проекти. Цього разу, порушуючи тему майбутнього, вони створили виставку “Metropolis. Минулі утопії майбутнього”.

Для багатьох проект “Мовчазні книжки” став відкриттям. Усе почалося на Лампедузі, острові на півдні Італії, куди прибуло багато біженців, подолавши довгий та небезпечний шлях через Середземне море. Людей, які сюди приїжджали, переповнювали страх, тривога, горе та туга. Ситуація з біженцями спонукала до пошуку нових рішень і отримала відгук у багатьох країнах.

2012 року в Італії за сприяння Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги IBBY стартував проект “Мовчазні книжки: зі світу Лампедузи й назад”. Основа проекту — зібрання книжок-картинок і розуміння того, що притаманна зображенням наративна сила може подолати всі культурні та мовні бар’єри. Читач може зрозуміти історію, попри своє походження чи мову.

Із часом стало зрозуміло, що такі книжки й історії дають змогу відчути комфорт та безпеку, можливість розчинитися в оповіді і хоча б на якусь мить врятуватися від життєвих проблем і негараздів.

А ілюстративний фокус цьогорічного книжкового форуму зробили художники клубу ілюстраторів Pictoric. В ілюстративних плакатах митці розповідають свої історії про майбутнє і створюють оптимістичні, сатиричні, утопічні роботи. Вони розширюють обрії людської цікавості та зображують відчуття в очікуванні майбутнього прогресу. Футуристичні твори — поштовх до роздумів та донесення свого бачення до широких мас, спроба спровокувати ідеї в інших. Адже прогрес постає не хаотично, а як результат спрямованих зусиль для реалізації певних ідей.

Однією зі значимих подій “Книжкового Арсеналу” стала презентація книжки “Найдорожча мамусю”, в яку входить листування Любомира Гузара з матір’ю.

Ця книжка — віконце у внутрішній світ непересічної особистості й видатного церковного пастиря. З її сторінок можна дізнатися про зворушливі стосунки сина і матері; про чернече покликання о. Любомира і його служіння в монастирі “Студіон” біля Риму; про його працю задля відродження Церкви і незалежної України; про велику Віру, щиру Любов та безмежну Надію великої людини. Видання — данина пошани блаженнійшому Любомиру Гузару в річницю його відходу у вічність.

Було чимало охочих відвідати презентацію роману відомого американського письменника Томаса Олдса Хьовелта “Відьма” у перекладі українською мовою, на яку завітав автор. Події твору відбуваються у Блек-Спрінзі. Це містечко у Гудзонській долині на перший погляд привітне і мальовниче. Але Відьма Чорної скелі — жінка з XVII століття із зашитими очима та ротом наганяє страх на його мешканців. Ця моторошна постать гуляє вулицями, безперешкодно заходить у будинки, може ніч простояти біля вікна чи дитячого ліжечка. Всі знають: за жодних умов їй не можна відкривати очі, адже наслідки можуть бути жахливими.

“Книжковий Арсенал” став доброю нагодою, аби поспілкуватися з українськими письменниками, придбати їхні книжки. Антін Мухарський виступив автором і куратором мистецько-культурологічного проекту “Національна ідея модерної України”. У книжці в формі есе, інтерв’ю та цитат видатних українців опрацьовано величезний масив інформації, роздумів, поглядів, думок щодо існування різних форм української ідентичності, шляхів розвитку суспільства та держави в контексті викликів, що ставить перед нами час.

Видання може зацікавити тих, хто долучений у процеси державотворення, а також адептів і творців модерного контексту української історії, культури, футорології та урбаністики, бо дає поживний ґрунт для власних роздумів і рефлексій на теми можливих шляхів розвитку нашої нації та держави.

Крім цього Антін Мухарський представив на книжковому форумі свою повість “Смерть малороса”.

Андрій Кокотюха презентував свої твори для дорослих (“Чорний ліс”, “Коханка з площі Ринок”, “Привид із Валової”, “Адвокат із Личаківської”, “Червоний”) і дітей (“Гімназист і Чорна рука”, “Таємниця козацького роду”, “Гімназист і Вогняний Змій”). Жанр своїх повістей і романів письменник визначив як гостросюжетну чоловічу прозу, яку вважає масовою культурою. На переконання митця, така література формує спільні цінності, замішані на українському контексті.

Ще одна новинка — “Казки Сашка Лірника. Том 2”. Свої казки письменник вважає правдивими історіями, адже створює їх на основі архівних документів і матеріалів.

Чимало нових книжок представило видавництво “Норадрук”. Серед них роман Ірен Роздобудько “Прилетіла ластівочка” — історія про драматичну долю Миколи Леонтовича, автора знаменитого “Щедрика”, композитора, чиї твори відомі в світі.

Багатьох може зацікавити роман Наталії Тисовської “Київські канікули”, оскільки тема локалізації подій, що відбуваються у творах художньої літератури, тобто прив’язка їх до реальних географічних об’єктів і соціального середовища, завжди цікава читачеві. Адже він може ходити тими вулицями, де щось трапляється з героями романів, заходити в магазини, бібліотеки, інші локації і сприймати події як реальність, що відбувається “тут і зараз”.

Ще одне видання “Норадрук” — роман Олени Захарченко “Третя кабінка”, який вона написала, дослідивши архівні документи спецслужб щодо своїх родичів та записавши спогади очевидців.

Видавець з Харкова Олександр Савчук представив на книжковому форумі більше двадцяти видань з україністики. Серед них щойно видані книжки — Юрій Шевельов “Я — Мене — Мені... (і довкруги)”, в якій надруковано спогади письменника; Мирон Кордуба “Писанки на Галицькій Волині”; Володимир Шухевич “Гуцульщина: в 5 частинах” і Тетяна Люта “Imago Urbis: Київ на стародавніх мапах”.

Видавництво “А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА” презентувало збірки творів української літератури, серед яких “Антологія української поезії XX ст. від Тичини до Жадана”, “Два кольори” Дмитра Павличка, “Триста поезій” Ліни Костенко, “Вийшов з радіо чорний лев” Івана Драча, “Сторожова застава” Володимира Рутківського, “Гуморески” Павла Глазового. Харківське видавництво “Фоліо” книжки з історії України — “Іван Мазепа” Тетяни Таїрової-Яковлевої, а також “Козацька міфологія України: творці та епігони” та “Ярослав Мудрий” Петра Кралюка. Видавництво “Старого Лева” — твори сучасних західних авторів у перекладі українською Доржа Бату “Франческа. Повелителька траєкторії”, Террі Пратчетт “Химерне сяйво”, Аньєса Мартена-Люгана “Щасливі люди. Читають книжки і п’ють каву”, Еліс Манро “Забагато щастя”. “Клуб сімейного дозвілля” представив новий роман Дена Брауна “Джерело” та “Історичний атлас України і сусідніх земель”. Також біля стенда цього видавництва провели зустрічі з читачами Володимир Лис, Василь Шкляр, Наталія Лелих, Максим Бутченко, Володимир В’ятрович.

Досить насиченою була програма Спільного німецького стенда. Гості з Німеччини запропонували поринути в інсталяцію віртуальної реальності VRwandlung (“Перевтілення”) та спробувати перетворитися, як персонаж Франца Кафки Грегор Замза, на комаху. Відкрити для себе книжкові колекції “Зображення стають книжками” — найкрасивіші книжкові каталоги — 2017” чи “Європа — Нові книги про Європейський Союз”. Роздивитися “Найкрасивіші німецькі книги — 2017”, українські переклади німецької літератури та “Children’s Book on Tour” — з можливістю особисто поспілкуватися з представниками видавництва “Ravensburger”. Зустріти команду Франкфуртського книжкового ярмарку.

Відбулося знайомство з Грецьким фондом культури, який пропагує грецьку книгу з представленням літераторів, підтримує переклади, бере участь у міжнародних виставках книг, а також видає книжки і каталоги багатьма мовами світу.

Гості з Білорусі представили різноманітну літературу білоруською мовою, яка розповідає про історію та сьогодення цього слов’янського народу.

Презентація книжки “Найдорожча мамусю”

“Ті, для кого мова — інструмент, повинні знати всі відтінки й уживати єдино можливі в кожному випадку слова”.

Слово і контекст

Спроба посібника для активних мовців

Сергій ЦУШКО,
письменник і редактор

Мова — надзвичайно гнучкий і тонкий інструмент. Здавалося б, дуже близькі слова, які вживають, не замислюючись особливо над їхніми відмінностями, насправді можуть позначати дуже далекі поняття. І якщо в засміченому мовному середовищі абсолютна точність слововживання — перспектива неблизька, то ті, для кого мова — інструмент, повинні знати всі відтінки й уживати єдино можливі в кожному випадку слова.

Щоб полегшити засвоєння правильного й уникнути хибного слововживання, автор подає пари слів, які нерідко плутають, у контексті, що упрозорює їхній зміст. Міні-посібник не дає рецептів на всі випадки життя, але наведені приклади мають допомогти за творчого, вдумливого підходу поступово опановувати багатство рідної мови.

ЗДАТНИЙ — СПРОМОЖНИЙ

Він *здатний* до гарних справ, та не *спроможний* жодну довести до завершення.

Увага: конкуренто*спроможний*, а не конкуренто*здатний*.

ПОЗИЧАТИ — ЗАПОЗИЧАТИ

Замість того, щоб постійно *позичати* гроші, *запозичайте* досвід, як їх заробляти.

Увага: Україна взяла чергову *позику* (а не *запозичення*!) в Міжнародного банку.

ДАВАТИ — НАДАВАТИ

Не *давайте* йому копійки, *надайте* можливість гарно заробляти самому.

Увага: *дають* сокиру, пораду, здачі; *надають* слово, право, значення.

ОТРИМУВАТИ — ПРИСВОЮВАТИ — НАДАВАТИ

Він *отримав* звання прапорщика й *присвоїв* собі право принижувати солдатів.

Увага: президент своїм указом *надав* (*присвоїв* — привласнив?!.) звання “Герой України”.

УСМІХАТИСЯ — ПОСМІХАТИСЯ

У цієї дівчини гарний *усміх*, а отой хлопець росте людям на *посміх*. (*Дм. Чередниченко*)

Увага: *усмішка* (доброзичлива, щира тощо), а *посмішка* (крива, злісна і т. ін.)

ЛІЧИТИ — РАХУВАТИ — ВВАЖАТИ

Я *лічу* щоосені курчат і *вважаю* свій бізнес (краще — свою справу) вдалим (-ою).

Він у колективі на гарному *рахунку*, його *вважають* (не *рахують*!) гарним фахівцем.

ПРОДОВЖУВАТИСЯ — ТРИВАТИ

Збігло 90 хвилин, але суддя *продовжив* час гри й вона *триває* досі.

Увага: *тривати* — у певних, означених часових межах, *продовжувати(ся)* — поза регламентом, у разі, коли не вкладаються в обумовлений час. Посадка на потяг “Київ—Львів” *триває* (а не *продовжується*).

СКЛАДАТИ — СТАНОВИТИ

Ми *склали* дванадцять зернових агрегатів — це *становить* половину місячної норми.

Увага: Відсоток виборців, виконання плану, площа угідь *становить* (а не *складає*!) 70 %.

СЛІДКУВАТИ — СТЕЖИТИ

Слідкуй за ним і *простеж* увесь його шлях!

Увага: *слідкувати* — йти за кимось слід у слід, а *стежити* = следить (*рос.*)

СПРАВДІ — ДІЙСНО (?)

Це було *справді* так, це *дійсний* факт. Він — *дійсний* член академії.

Увага: слово *дійсно* у словниках є. Однак правильніше казати: *справді*, *направду*, *істинно*, *достеменно*...

ЩОБ — АБИ

Він сказав ці слова голосніше, *щоб* усі почули. Мовив “так”, *аби* від нього відчепились.

Увага: обидва слова — синоніми, проте варто пам’ятати: *щоб* — нейтральне, конструкції з *аби* можуть мати ущипливий підтекст. Стук-грюк — *аби* з рук!

ЗНАХОДИТИСЯ — РОЗТАШОВУВАТИСЯ, ПЕРЕБУВАТИ, МІСТИТИСЯ

Те, що довго шукають, зрештою *знаходиться*. Дім *розташований* на околиці. Василь *перебуває* у відрядженні. Стаття *міститься* в третьому розділі. Банк — за рогом. Потяг “Київ-Одеса” *стоїть* на першій колії.

Увага: дім, банк, Василь, потяг і стаття *знаходяться* лише після розшуків.

ПОВИНЕН — МАЄ

Грамотний інженер *повинен* (*мусить*) знати, що цей параметр *має* бути в межах норми.

Увага: якщо інженер ще й *має* знати, то параметр (а також будь-який неживий об’єкт) нічого не *повинен* і не *мусить*. Фільм має (а не *повинен*) закінчитись о десятій.

ПРИЙМАТИ — БРАТИ

Приймеш умови (тобто погодишся з ними) цього змагання — *візьмеш* у ньому участь!

Увага: *приймають* колоду чи камінь з дороги, а участь *беруть*.

А ще: закони не *приймають*, а *ухвалюють*.

МІРИ — ЗАХОДИ

До тих, хто не знає *міри*, вживають *заходи* впливу (не *міри* впливу!)

Увага: у клубі щотижня відбуваються цікаві *заходи* (а не *міроприємства*!)

ПРОТЯГОМ — УПРОДОВЖ — НА ПРОТЯЗІ

Протягом (*упродовж*) усього дня працював *на протязі* — от і хворіє. *Упродовж* вулиці росли рясні шовковиці. Він говорив поважно, *протягом*.

Увага: *на протязі* = на сквозняке (*рос.*)

ВИКЛЮЧЕННЯ — ВИНЯТОК

Виключення зі школи — дуже нечастий *виняток* з нинішньої педагогічної практики.

Інформація *виключно* для вас: це *винятково* здібна дитина.

Увага: щоб *виключити* можливість пожежі — йдучи з дому, *вимикайте* праску.

ОБОЖНЮВАТИ — ЛЮБИТИ ПОНАД УСЕ

Я *обожнюю* цього композитора. *Понад усе люблю* пиво з горішками.

Увага: композитора можна і *обожнювати*, і *любити понад усе*. А от *обожнювати* (бити поклони?!.) пиво чи солоні горішки... Від перестановки втрачається здоровий глузд.

ЧИСЛЕННИЙ — ЧИСЕЛЬНИЙ

Площу заповнював *численний* натовп — *чисельна* перевага явно була на боці страйкарів.

Увага: *численний* — великий, багатолюдний, *чисельний* — виражений числом. *Чисельний* склад співробітників — більше ста осіб.

ВІДНОШЕННЯ — СТАВЛЕННЯ

По *відношенню* до Петра (щодо Петра) моє *ставлення* не змінилося.

Увага: *відношення* сторін прямокутника — два до трьох.

ПОПАДА́ТИ, ПОЦІЛЯТИ — ПОТРАПЛЯТИ

Нападник *попав* (*поцілив*) м’ячем у ворота й *потрапив* у обійми товаришів і тренерів.

Увага: *попадати* (*поціляти*) — дія, а *потрапляти* — результат дій. Підхмелілий, він *попав* у чужий двір і *потрапив* у незручне становище. Ніяк не *поціляв* у рукави свого піджака.

ТРАПЛЯТИСЯ, СТАВАТИСЯ — БУТИ, ВІДБУВАТИСЯ

Таке *буває* нечасто, що на життєвому шляху *трапляються* всуціль порядні люди. Як *трапиться* така нагода, побувай у тих місцях обов’язково.

ДОКАЗУВАТИ — ДОВОДИТИ

Докажи до кінця свою думку й *доведи* нам свою правоту.

Увага: речові *докази* й аргументовані *доводи* змінили перебіг розгляду судової справи.

Доказувати правоту, невинність тощо — граматично неправильно.

СВІДОЦТВО — СВІДЧЕННЯ

Свідоцтво про шлюб стало *свідченням* серйозності його намірів.

Увага: *свідоцтво* — документ, *свідчення* — дія.

В РЕЗУЛЬТАТІ — ВНАСЛІДОК — ЗАВДЯКИ

В результаті тривалих пошуків знайдено літак і пілота, що загинув *внаслідок* аварії.

Увага: *в результаті* зусиль, праці, навчання досягають успіху, *внаслідок* нехлюйства, ігнорування правил і моралі отримують проблеми. *В результаті* можна замінити на *завдяки* (зусиллям, праці...), проте в жодному разі ця заміна недоречна для слова *внаслідок* (загинув *завдяки* аварії — це вже не граматична помилка, а етичний “ляп”...)

ПРИСВЯЧЕНЕ — З НАГОДИ

На майдані проходить урочисте дійство, *присвячене* Дню Незалежності (*з нагоди* Дня Незалежності).

Увага: в Україні відбулися заходи *з нагоди* роковин Чорнобиля (у жодному разі не *присвячені* роковинам, бо це — не свято...). Слід також розрізняти *роковини* (смерті, катастрофи тощо) і *річницю* (святкових подій).

РОЗПОВСЮДЖУВАТИ — ПОШИРЮВАТИ

Розповсюджуючи “жовту” пресу, ми *поширюємо* несмак та хибні погляди на життя.

Увага: *розповсюджують* матеріальне (книжки, разові шприци тощо), *поширюють* ідеї, знання, чутки.

ОБДАРУВА́ННЯ — ОБДАРО́ВАННЯ

Після *обдарування* Святим Миколаєм юні *обдаро́вання* співали й танцювали.

Увага: *обдарува́ння* — дія (нагородження), *обдаро́вання* і *обдарування* — талант (обдарована особа). У певних текстах для розрізнення змісту речення варто вживати обидві форми.

ДОВГИЙ — ТРИВАЛИЙ

Шлях видався не таким *довгим*, бо *тривалий* час у купе нас розважав дотепний сусід.

Увага: відстань має *довжину* (кілометри, милі), а час — *протяжність*, *тривалість* (години, дні).

КОРИСТУВАТИСЯ УСПІХОМ (ПОПИТОМ) — МАТИ УСПІХ (ПОПИТ)

Василь *мав успіх* у дівчат, чим неодноразово прагматично *користувався*. Новий товар *має великий попит*, ним *користується* дедалі більше людей.

Увага: відомий артист *має успіх*, популярний у народі, а *користується* виделкою, словниками, власним автомобілем.

СВІЙ — ВЛАСНИЙ

У *власному* саду він вивів *свій* сорт винограду. *Свій* народ, та не *власний*...

Увага: *свої власні* думки — поєднання неприпустиме (або свої, або власні).

БУВАЙТЕ (ЗДОРОВІ)! — БУДЬТЕ ЗДОРОВІ!

Увага: *бувайте(здорові)*! = на все добре, усіляких гараздів, ходіть здорові (побажання при прощанні); *будьте здорові*! = побажання здоров’я. У звертанні: *Бувайте*! *Будьте здорові*! поєднано обидва побажання, треба лиш їх розрізняти.

ПОДІЛЯТИ — ДІЛИТИ

Рішуче не *поділяв* моїх поглядів, проте у важкий час *ділив* зі мною всі труднощі.

Увага: не можна *поділяти* хліб, премію, числа, як і *ділити* ідеї, задуми, захоплення.

ПОЛІПШИТИ — ПОКРАЩАТИ

Поліпшимо життя — *покращає* країна.

Увага: *покращання* (а не покращення!) має місце там, де йдеться про красу, привабливість. Процедуру голосування не *покращують*, а *вдосконалюють*. Роботу — *поліпшують*.

ПРИВЕСТИ — ПРИЗВЕСТИ — НАВЕСТИ

Привів на вечірку підхмеленого друга, що *призвело* до бійки й виклику міліції. Цей факт *наведено* у вчорашній газеті.

Увага: *привести* — дія (буває, і помилкова), *призвести* — наслідок (невтішний).

ЗАСТЕРЕГТИ — ЗАПОБІГТИ — ПОПЕРЕДИТИ

Застерігайте курців, щоб *запобігти* сумним наслідкам і *попередити* серйозні хвороби.

ЗАЗНАЧИТИ — ВІДЗНАЧИТИ

Як *зазначив* кореспондент, подію *відзначили* без надмірної помпезності.

Увага: *зазначають* (підкреслюють) певні думки, тези, а *відзначають* за заслуги.

СЛАБИЙ — СЛАБКИЙ

Він був зовсім *слабий* — блідий і *слабкий*.

Увага: *слабий* = хворий, *слабкий* = безсилий.

ГОЛОВНИЙ — ОСНОВНИЙ

На *головного* спеціаліста було покладено *основний* тягар роботи.

Увага: *головний* — як правило, найвищий за посадою, найвідповідальніший, найважливіший; *основний* — загальноприйнятий, найхарактерніший, типовий, переважний. *Основні* події розгорнулися за участі *головних* дійових осіб.

ЗАПОРІЗЬКИЙ — ЗАПОРОЗЬКИЙ

Увага: *запорізький* (завод, аеропорт) — той, що належить до міста Запоріжжя; *запорозький* (козак, марш) — пов’язаний із Запорозькою Січчю.

ВИМАГАТИ — ПОТРЕБУВАТИ

Працівники *вимагали* підвищити зарплату, та й узагалі соціальний захист на підприємстві *потребував* постійного контролю.

Увага: *Вимагають* ті, хто може активно виявляти свої почуття й за́пити (люди, звірі), а неживі предмети й безособові явища *потребують*. Ліфт не *вимагає*, а *потребує* ремонту. Недоліки в освіті не *вимагають*, а *потребують* рішучих дій.

ОБСЯГ — ОБ’ЄМ — МІСТКІСТЬ

Значний *обсяг* робіт був пов’язаний з монтажем ємностей великого *об’єму*. *Місткість* кожної становила 1000 куб. м.

Увага: *об’єм* — фізична характеристика тіл, зовнішній вимір предмета, *місткість* — його вміст, *обсяг* — часто поняття оцінне (обсяг статті).

БЛИЗЬКО — БІЛЯ

Близько шостої вечора ми зустрілися *біля* вокзалу.

Увага: ці слова належать до одного синонімічного ряду, проте *близько* доречніше для означення часу (*приблизно* о шостій), тоді як *приблизно* біля вокзалу — недоречність. А замість *близько біля* вокзалу краще — *поблизу* (*неподалік від*) вокзалу.

Далі буде.

Написав про Острівську школу

Богдан КУСЕНЬ,
голова Тернопільського обласного товариства ім. Б. Лепкого, член “Просвіти”

Велике слово — школа!
Це скарб найкращий кожного народу.
Це ключ золотий, що розмикає пута невідомості.
Це шлях до волі, до науки, до добробуту.
У вселюдському житті тільки той народ і бере перемогу, який має добру школу.
Софія Русова

У клубі села Острів Тернопільського району відбулася презентація нової книжки Казимира Яреми “Школа рідна Острівська”, яку автор присвятив 170-річчю будівництва Острівської початкової школи і 25-річчю будівництва нової Острівської середньої школи. Напередодні цього дійства автор ознайомив зі змістом книжки випускників школи і вчителів на вечорі зустрічі, який відбувся в актовому залі Острівської ЗОШ І—ІІІ ст.

Дійство підготували і провели члени Тернопільського районного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка разом із працівниками закладів культури села Острів ведучими заходу Даною Хоєцькою і Галиною Шубою, а також активістами “Просвіти” М. Романюк, О. Трегуб, В. Барабаш та іншими.

Презентація розпочалася виконанням авторської пісні Казимира Яреми “Милий Острове ти мій”, яку виконали школярі Ю. Богак, С. Кожушко, З. Шевчук.

Автора книжки присутнім представив голова Тернопільського обласного товариства ім. Богдана Лепкого Богдан Кусень. Казимир Ярема — відомий громадський діяч Тернопільщини, активний учасник національно-визвольних змагань 1989—1991 рр. за здобуття Україною Незалежності, Помаранчевої революції, Революції гідності, акцій протесту проти корупції та несправедливості, голова Тернопільського РО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, голова жюрі з присудження і вручення премії ім. родини Лепких.

Він — автор і упорядник 12 книжок, сотень статей. Особливо справжньою енциклопедією героїчної боротьби українців за здобуття Україною незалежності є його книжка “Кривава боротьба за волю України”, яка вийшла з друку 2016 року.

Казимир Ярема розповідає випускникам Острівської школи про книжку

У новій книжці “Школа рідна Острівська” К. Ярема на основі архівних даних та інших історичних джерел, досліджень видатних українських та світових учених педагогічної науки, спогадів вчителів та випускників школи, з особистого життєвого досвіду та багаторічної педагогічної практики вчителя та директора школи, глибоко і послідовно розкриває історію виникнення та розвитку писемності, школи, освіти, їхню роль у формуванні людської особистості і розвитку людського суспільства.

На сторінках книжки висвітлено 170-літню історію Острівської школи: початкової (1849—1949 рр.), неповносередньої (1949—1993 рр.) і середньої (1993—2018 рр.), подано списки та фотографії директорів, їхніх заступників, учителів та випускників школи 1949—2018 рр. і села Острів і смт Велика Березовиця, які вчилися в Острівській ЗОШ І—ІІІ ст. і учнів 1—11 класів, які навчаються в ній тепер. У книжці є списки випускників школи, які закінчили школу з відмінними знаннями і зразковою поведінкою, які домоглися значних успіхів у житті та праці, брали участь у боротьбі за волю України, боронять нашу державу від московсько-бандитських загарбників в даний час на сході України в зоні АТО, світлини багатьох виховних заходів, які проводили учні.

К. Ярема підкреслив, що у книжці показано особливості та складнощі роботи школи і вчителів за часів австрійської та польської окупації і радянські часи.

К. Ярема підкреслив, що на сторінках книжки висвітлено хід будівництва нової школи в селі Острів і те, що він домігся будівництва цієї школи, є найбільшим здобутком у його педагогічній праці. Школа побудована за кошти агрофірми “Поділля” (голова С. А. Тислицька була частим гостем Острівської школи, бачила проблеми старого шкільного приміщення і забезпечила будівництво нової школи). Головний тягар у будівництві школи, підготовці її до відкриття і експлуатації несли на своїх плечах дирекція та вчителі Острівської школи, які жертвували своїми відпустками, здоров’ям і часом. “Усі, хто брав участь у будівництві, радіють, що тут є їхня енергія і праця, і що у школі навчаються наші діти, онуки, правнуки і навчатимуться майбутні покоління”, — завершив свою розповідь К. Ярема.

Ведучі свята розповіли про те, що на сторінках книжки показано досягнення школи за останні 10 років у зміцненні навчально-матеріальної бази, підвищенні рівня і результативності навчально-виховної роботи з учнями: оновлено оформлення методичного кабінету, актового залу, коридорів, кімнати-музею В. Ярмуша, встановлено пластикові вікна, котельню закладу переведено на тверде опалення. Дирекція школи працює над тим, щоб знайти кошти на оновлення комп’ютерного класу, придбання технічних засобів навчання, обладнання та унаочнення для кабінетів.

Вчителі школи дають учням міцні знання, допомагають обрати професію, підготувати до життя і праці, виховати в учнів любов до рідної неньки-України.

Книга про подільські «Просвіти» перемогла в журналістському конкурсі

Творчий колектив у складі Віктора Адамського, Богдана Крищука та Юрія Телячого став цьогорічним лауреатом обласної премії імені Дмитра Прилюка за кращу публіцистичну роботу в галузі журналістики за науково-публіцистичне видання “Просвіти” Поділля в добу Директорії УНР (1918—1920)”.

У книзі аналізується діяльність просвітницьких товариств Поділля у найбільш драматичний період визвольних змагань — добу Директорії УНР. Публікуються документи та матеріали “Просвіт” Поділля та інших державних і громадських інституцій, які безпосередньо були причетними до їхньої діяльності, в яких висвітлюються різні аспекти культурно-освітньої праці.

Конкурс на Хмельниччині проводиться вже шостий рік поспіль. Премія присвячена пам’яті земляка, відомого журналіста, фундатора української науки про журналістику другої половини ХХ століття, доктора філологічних наук, письменника Дмитра Михайловича Прилюка. Відзначення просвітницької праці є символічним, адже цьогоріч маємо два славні ювілеї: 100-річчя від дня народження Дмитра Прилюка і 150-річчя з часу створення “Просвіти”. Нагородження лауреатів відбулося під час урочистих заходів з нагоди Дня журналіста, який відзначають щорічно 6 червня.

Віталій МІХАЛЕВСЬКИЙ,
голова Хмельницького ОО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, за матеріалами сайта Хмельницької облради

Столиця мого дитинства

До 150-річчя «Просвіти»

Настка КОВАЛІВНА,
зв’язкова УПА, Львів

Коли прожиті літа, мов розсідлані коні, зіскакують із вечірнього пруга на зелену мураву обіч розпечених асфальтів, людина неодмінно пірнає своїми спогадами у пройдену житейську повінь. Звідти першими стають перед вицвілі очі власні кривди і болі. Оминаю їх, полишаю непроханих відвідувачів на гибель. Пірнаю у сонячні дні та житньо-пшеничні ниви мого дитинства і юності. Тут розкошую на польових дорогах між хлібами жовтизною сонця і синіми блаватами, червоними маками і зухвалим кукілем, яких зумисне повиставляли колосисті ниви напоказ спраглим очам сільської дітвори, юних хліборобів, що оце щойно вийшли зі села на освячення хліборобської долі, на розмову з Богом і полем. Квапимося, бо близько надвечір’я, а в сільській читальні “Просвіти” села Нова Могильниця за столами уздовж стін сидять статечні господині, чекають молільників на вечерю. Це просвітянки, союзянки частують нас, своїх дітей, аби ми мали силу й снагу до праці. Перед входом до читальні нас стрічають батьки-ґазди. Миємо руки й розпашілі лиця джерельною водою з поташевої керниці, витираємо об вишиті рушники, аж тепер беремо з рук поважних господарів повні горнятка води з поташні й випиваємо до дна. Столи застелені білим-білим конопляним полотном. У читальні біла-біла тиша. Ось ми гостимося — і вже рівно через годину вечірнє сонце черленить вікна просвітянської оселі, а голова “Просвіти” розповідає нам про найважливіші події світу і села. Тут дякують односельцям за громадські роботи, за найкраще упорядкований двір, ..., за..., за... Тепер комітет роздає нам т. зв. книжечки-метелики, ми читаємо вдома разом з батьками про кооперацію, про “Маслосоюз”, про вимоги громади й церкви до виховання дітей...

А оце щойно промотоциклювали селом німецькі зольдати — і селяни навперебій зголошують: “Буде наша Україна! Більше нема ні поляка, ні москаля! Воля прийшла! Більше ніхто нам кривди не зробить!”. Йдемо до ґміни (сільради). Там уже місцеві парубки закріплюють наспіх роздобутий наш жовто-блакитний прапор. Він у верхній частині променить жовтизною сонця, нижня блакить пливе-хлюпає джерельною водою, підсиненою небесами. Ми вітаємо себе: “Слава Україні! Слава-а! Слава-а!”. Стариня хреститься і витирає сльози, а радість бризкає з грудей... Це було! Було-таки!..

Та коли вже через тиждень німаки здерли і пошматували наше знамено — божественне жовто-блакитне послання пращурів, то “Просвіта” розчинила навстіж двері читальні — і хлібодари зібрались на Велику Раду села! Мали врадити, як повестися з “омріяними визволителями”! Не чекали зверхніх наказів своєї підпільної партії ОУН, а відразу цілим селом брали під захист свій обдурений народ...

Це моє житейське, дитяче видиво у селі Могильниця біля Теребовлі на Тернопільщині. Сонячне моє Поділля! Колосисте моє Поділля! Ти приходиш до мене не тільки у снах, а й у мареві споминів. Ось ми їдемо возами з Могильниці на фестини до Теребовлі, коні гривасті заквітчані, на возах жовто-блакитний мерхіт... Це просвітяни влаштовують на теребовлянському замку торжество Українства. І що нам брехливі та жорстокі німаки? Виженем і їх, підуть слідом за польськими пацифістами, за московськими “визволителями”. Вони такі самі зайди, як поляки й москалі. Мій батько (сільський коваль) Осип Павловський каже щиро і коротко: “Тра братися за зброю! Тра конче вогню!”. І вже я у батьковій кузні на підставці-столику, аби дістати до дишля ковальського міха роздмухувати вогонь, бо дорослі хлопці пішли на збройний вишкіл. Добре я знала, що хворий батько не годен стати до бою, зате його кузня стане організаційним, розвідувальним пунктом сільських месників. І я, ковалівна, роздмухую той вогонь. Батько ніжно-обережно бере молот і не гатить ним по ковадлу, а дзвонить срібно, крешуть іскри увсібіч — і з безформного шматка металу постає потрібна людям річ, спотребиться і нашим хлопцям у лісах. Дякую, отче, за той вогонь, почерпнутий у просвітянській гущі! Я його іскрами розсипала по своїй учительській ниві! Дякую, матусю, за те, що чепурила просвітянську оселю, щоб її світло осявало наш замордований народ!

Могильниця! Може, для когось це сумна назва села на Поділлі, над річечкою Гнилою (Лінивою) Рудкою? Але ж ні! Бо для мене й моїх односельців це енергетичний ресурс! Праворуч за плином річеньки, горою — Могилки, ліворуч (поодаль села) — Висока Могила. Ніяких поховань на Могилках нема. Це розоране поле, помежовані людські долі. Там мій рідний дідусь Іван Павловський на схилі життя працював громадським польовим: удень і вночі оберігав од бурі й дичини людську працю. Висока Могила справді була тоді високою, а навколо — пасовисько. Паслися коні, корови, вівці, кози...; а пастухи справляли там свої запальні ігрища. Та на Високу Могилу не виходили ні пастухи, ні тварини. Нам заказано батьками, тому що у Могилі прах захисників села від турків і татар. Сотні літ лежать охоронці рідного краю в цій Могилі. Над ними хрестом височить наша пам’ять. Це святе місце, звідти до нас іде дух жертовності, подвижництва. Це наша пасіонарія! Мабуть, тому, як прийшли “другі совіти” (другі “визволителі”), то розорали Високу Могилу, згодом і на Могилках збудували колгоспний свинокомплекс. Читальня стала клубом для танців, потім її розвалили большевицькі активісти. Бібліотека зникла...

Могильниця — столиця мого дитинства і юності! Її початок у присілку Кремінка біля самого Чорного лісу, за яким ріка Серет приймає воду Гнилої Рудки. Без жодної межі (границі) назва села вже Стара Могильниця зі своєю церквою і Народним Домом. Там набирався громадянської мужності М. Зарицький — професор Львівського національного університету ім. Івана Франка, поет-математик, батько героїчного подружжя К. Зарицької та М. Сороки. Через кілька густозаселених кілометрів уже Нова Могильниця зі своєю церквою і Народним Домом — читальнею. А ще через кілька густозаселених кілометрів зі своєю церквою і Народним Домом і теж без ніякої межі, уздовж лінивої річеньки до самого її джерела (Гнилої Рудки) розбудувалась Романівка, в якій зродились модернізм художника Михайла Бойчука і національна снага духу Слави Стецько (Є. Музики).

Могильниця — столиця моєї юності. Таких столиць, як я тепер розумію, в Україні було багато. Там працювала “Просвіта”. Вона виростила й підготувала силу ОУН, УПА — подвижників, які окропили, оросили чорну землю червоною кров’ю. А таки Самостійна, Незалежна (хоч іще не Соборна) Україна воскресла!

Дяка і земний уклін Вам, Воїни — сучасні Захисники від нової московської навали, мої сини, дочки й онуки, що обороняєте Її, знекровлену Україну! З Вашою зброєю і з Божим провидінням Вона незнищенна! Не дайте москалеві Матір розпинати!

“Колись історія назве Наш час — народженням людини, Бо, поки серце в нас живе, — Нас не поставиш на коліна”.

«Нас не поставиш на коліна!»

До 100-річчя з дня народження Володимира Булаєнка

8 червня 2018 року минуло 100 років з дня народження українського поета-воїна Володимира Булаєнка, який був воїном у повному розумінні цього слова, бо і зі зброєю в руках, і словом на папері боровся за рідну землю. Хоча його вірші зазвучали на повний голос уже після війни, вони продовжували кликати до боротьби і стали могутнім поштовхом до розвою творчості поетів-шістдесятників, залишили яскравий слід в українській літературі. Тож сьогодні, у ці ювілейні дні Поета, ми згадуємо його військовий і поетичний подвиг і долучаємо його могутній голос до боротьби за незалежність України уже в наші дні…

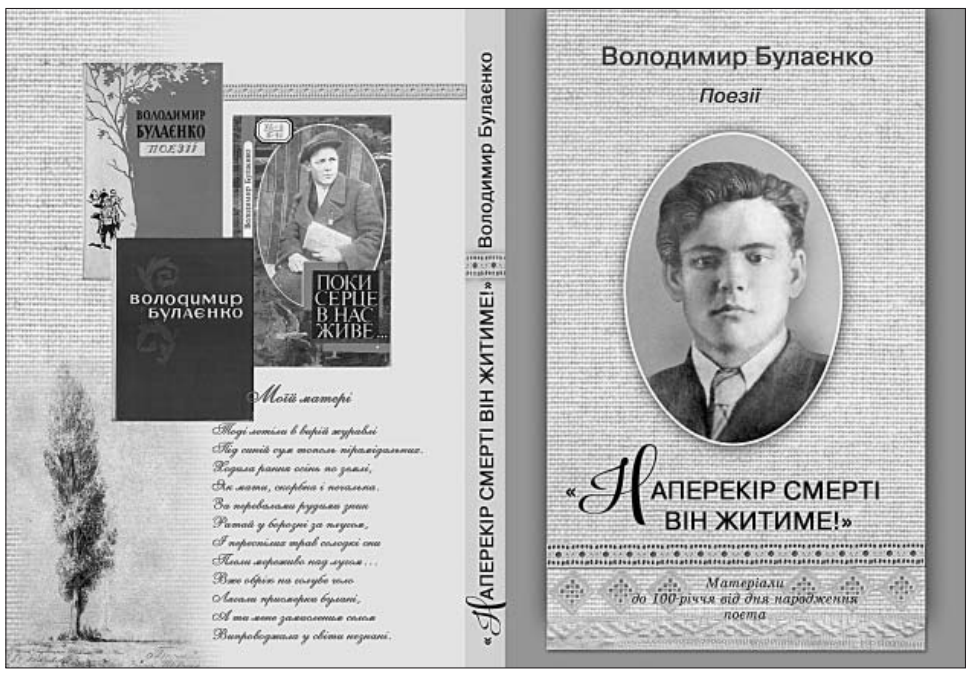

Його життя було коротким. Володимир Булаєнко народився 8 червня 1918 року в селі Сорокодуби Красилівського району Хмельницької області у бідній селянській родині. Виростав напівсиротою, бо, зранений осколками на Першій світовій війні, батько невдовзі помер. Після десятирічки навчався на філологічному факультеті Дніпропетровського університету. 1941 року з третього курсу добровольцем пішов на фронт. Потім було оточення, полон, втеча з полону. Переховувався в рідному селі. А коли Сорокодуби були визволені, знову пішов на фронт. 19 серпня 1944 року молодший лейтенант Володимир Дмитрович Булаєнко загинув смертю хоробрих у латвійському місті Баускас.

Перша книга поета “Володимир Булаєнко. Поезії (1941—1944 рр.)” побачила світ у видавництві “Молодь” 1958 року з передмовою Ліни Костенко. 1974 року, після багатьох років замовчування і вилучення з літературного процесу (тут наш навічно молодий поет повністю повторив долю поетів-шістдесятників), перевидав книгу Булаєнка (знову у “Молоді”) Володимир Забаштанський. А через 20 років Микола Федунець упорядкував і видав третє видання поезій Володимира Булаєнка. Ця книга під назвою “Поки серце в нас живе” вийшла 1992 року в тому ж видавництві. Там були вміщені вірші поета і спогади про нього.

Сьогодні, публікуючи добірку віршів Володимира Булаєнка, візьмемо з цієї третьої книжечки уривки зі спогадів його рідного брата Віктора Крачковського, аби нагадати, яким був наш Поет, яким був його шлях до українського слова і до безсмертя у ньому...

Віктор КРАЧКОВСЬКИЙ

Живи, Володю!

***

Жили ми — бодай не згадувати. Взимку вода в хаті замерзала, топити нема чим, їсти нічого. Про одяг і взуття уже мовчу... Що ж іще написати про брата мого Володю? Що він був добрий? Талановитий? Що не терпів несправедливості? Що ненавидів підлих людей?

Це підтвердить кожний, хто знав Володю Булаєнка.

...Любив Володя з літніми людьми гомоніти. Допитливі були сільські діди. А скільки цікавого знали про життя! Приїде Володя на канікули — до клубу квапиться, в якому колись церква була. Знає: там дядьки й діди сільські збиратимуться недільного вечора. Там Володя записував давні пісні, легенди, казки, примовки усякі. Чимало пісень та переказів записав Володя й від мами...

Полон

Під Ростовом Володя потрапив в оточення. Там творилося щось неймовірне: горіла земля, броня, люди. В одному з боїв Володя був поранений і потрапив у полон. Коли опритомнів, побачив зелені мундири, почув чужу мову. Страшніше годі й придумати. І потяглися на захід курні шляхи, довгі дні полону. Голодні, змучені вкрай, прийшли вони надвечір у якусь станицю. Володя вирішив будь-що утікати. Вночі вдарила гроза, сипонула злива. І Володя, зібравши останні сили, падаючи, встаючи і знову падаючи, таки вирвався з цього пекла...

***

Добрався мій брат до села наприкінці жовтня. Мати не впізнала його. “Бачу, стоїть якийсь дід, чорний, худий, зарослий, обірваний... А він: “Мамо, ось я!” — “Господи, сину мій дорогий!” Жінки, які були очевидцями зустрічі, стоять і плачуть.

Ось тут, у Сорокодубах, при “мідним світлі каганця” народжувалися його вірші...

Я бачив, Володю, як ти важко переживав своє становище. Як вночі болісні думки не давали тобі спати. Ти страждав од того, що борг свій перед Батьківщиною не виконав до кінця. Хоч яка в тім вина твоя? Хіба не спіткала така доля десятки тисяч людей?

...Я не раз думав про ті неймовірно важкі, але й радісні для мене і матері дні, коли Володя втік з полону і дістався додому. Невеличка творча спадщина залишилася після нього, але могло і її не бути, якби доля не повела його по нашій сплюндрованій великомучениці-землі, якби не побачив на власні очі горе людське, сльози і плач народу.

...Пам’ятаю, пам’ятаю, як писалися ці вистраждані кожною клітиною твого серця вірші!

За весь час я ні разу не бачив, щоб ти, Володю, спав спокійно, глибоким сном. Сни твої були нетривкими. По кілька разів за ніч схоплювався з постелі, швидко щось писав, ходив по холодній кімнаті, довго дивився в темінь вікна, на Случ...

***

Восени 1943-го одного якогось вечора зайшов у наше село солдат німецької армії, розмовляв по-російському і, як з’ясувалося, тікав з фронту додому. Не знаю, хто він був за національністю і яким чином потрапив саме до нас. Гадаю тепер: його направив у нашу оселю той, хто був певен, що Володя допоможе втікачеві. Більше доби пробув він з нами, дві ночі ночував. Зачинився Володя з ним у кімнаті, весь час вони про щось розмовляли.

А коли уже йшов від нас, дуже дякував нашій матері. Сказав:

— Матка, який у вас хороший син Володя.

А мама йому:

— Дай Боже тобі, сину, свою маму побачити.

Хлопчина аж заплакав.

Мама

Востаннє наша мати бачила Володю у селі Копичинці, що на Тернопільщині (після повторної мобілізації, уже після визволення Сорокодубів. — *В. Г.*). Вийшла з дому ранньої весни, у квітні, легенько зодягнена, боса. Спершу було тепло, а потім пішли дощі, сніг. Дісталася до Копичинець і таки зустріла сина.

— Мамо, рідна, нащо ти так себе мучиш? — спитав Володя.

— Щоб тебе ще раз побачити, Володю, сину мій!

Переночувала, вранці Володя і каже:

— Мені ти нічим не допоможеш. Треба йти тобі додому, бо заберуть Віктора в армію, а ти з ним не попрощаєшся...

Повернулася мама додому застуджена, схудла, аж почорніла, але в молитвах своїх дякувала Богу, що дав їй сили для мандрів, що побачила Володю.

Похоронка

Минав серпень, здавали хліб державі, тож я і працював на тій роботі — возив підводою зерно у Красилів, на елеватор... З колгоспу якось дійшов додому. Ще в дворі почув пронизливий мамин зойк. Убіг до хати.

— Мамо, що таке?..

І побачив страшну картину: мама б’ється головою об стіл, а очі, очі... не можу їх забути. Який біль, яка мука в тих материнських очах!..

— Ой сину! Ой, нема Володі! Ой, нема нашого сонця!!!

І мені світ померк в очах, і я кудись провалився...

...Восени 30 листопада 1944 року мене призвали в армію, хоч і не мав ще повних сімнадцяти. Залишив маму саму, але всякчас мовби бачив її перед собою: сидить, голова схилена на груди, очі заплющені. Хитається, повторює одні і ті ж слова:

— Ах, війна, війна, що ж ти наробила!..

Останні хвилини

Ось що пише маршал І. Х. Баграмян у своїй книзі “Так ми йшли до Перемоги”: “Під кінець третього дня боїв генерал Крейзер доповів мені про те, що полонені повідомляють про концентрацію південніше Риги в районі Бауски нової танкової дивізії, невстановленої нумерації, і начебто підготовку в цьому районі наступу. Протягом 19 серпня атаки ворога були успішно відбиті на всіх напрямках, проте стрілецькі частини не змогли б так довго стримувати шалений натиск великих танкових сил, якби не блискучі дії артилерії. Танків було так багато, що зупинити і знищити їх можна було лише спільними зусиллями піхоти, танків і артилерії.

19 серпня немало броньованих громадин підпалили і піхотинці...” Ось тут, на цьому ратному полі 19 серпня 1944 року і загинув Володя...

***

Цими словами закінчуються спогади Віктора Крачковського. Але не закінчується життя Поета — героїчне, трагічне, вічне! Сьогодні йому виповнюється лише 100...

*Матеріали підготував до друку **Валерій Герасимчук**.*

*Реставрацію давньої фотографії Володимира Булаєнка і художнє оформлення ювілейного видання його творів здійснила художниця і поетеса **Катерина Міщук**.*

Володимир БУЛАЄНКО

Поезії

***

Руді вітрила підняла, пливе
Зловіща ніч на Україну.
Та, поки серце в нас живе, —
Нас не поставиш на коліна.
Безумна мати коси рве,
Зове повішеного сина.
Та, поки серце в нас живе, —
Нас не поставиш на коліна.
Колись історія назве
Наш час — народженням людини,
Бо, поки серце в нас живе, —
Нас не поставиш на коліна.

1.XII. 1942 р.

***

В полях запилені світанки
Волочать перебиті крила.
Сумують верби-подолянки,
Зелені руки опустили.
Ніч синьою полою вкрила
Оселі мирні понад яром.
А там, де маячать могили,
Під лісом осінь варить чари.
Ой, десь повісили, десь вбили,
Десь небо розп’яли над полем.
...А ви, пілати, руки вмили,
Чужих покликали до столу.
Гей, вдарять дзвони ще на сполох:
— До віча судного, міщани!
І Сонце ніч сліпу проколе,
Як шлюху, мстивими мечами.

1.I.1942 р.

***

Вночі клубочаться примари
Кошмарних витворів війни.
А я піду під обрій карий,
В суворе царство тишини.
Де вечір зоряні балади
Несе на синьому крилі,
Як остракіруваний владар,
Один, як демон, на землі
Просиджу марно довгі роки,
Але нікому не продамсь.
Із палицею пілігрима
Оновлений Сковорода.

11.I.1942 р.

***

Журавлі пролітали над полем
І кидали свій плач на шипшини.
Не забуду ніколи, ніколи,
Як ішла до села дитина.
Ми зустріли її при долині
І взяли на тачанку з собою.
Ми співали пісень сиротині,

Ідучи до нерівного бою.
Ми хлопчину з собою возили,
Розважали у вільну хвилину...
Кулі нас у боях косили,
Але ми берегли хлопчину.
Йшли в атаку ми в чистім полі,
Ми гранати, він — шапку кинув.
...Не забуду ніколи, ніколи,
Як умерла солдатом дитина.
17.XI.1942 р.

***

Неоспівана, сіроокая,
Через гори і сині ліси
Принеси мені в серці спокою
І любов на уста принеси.
Недосяжна, ночами омріяна,
У теплушках, в бою, на часах,
Принеси мені небо під віями
І осінню печаль в косах.
Нерозпізнана, нерозгадана,
Принеси мені тишини
І любов мою не розкрадену
По розбитих дорогах війни.
18.XI.1942 р.

***

Коли подаленіє шум,
Роздягнеться з шинелі воїн,
Вночі сльозою орошу
Покинуту гармату в полі.
За колесо її візьму,
Із полину на шлях покличу,
Згадаю огненну зиму,
Мою подругу бунтівничу.
Тоді з посьолка запрошу
Товаришів до себе в хату,
І заспіваєм про гармату,
Коли подаленіє шум.
7.XII.1942 р.

***

Моя любов була такою,
Як літній вечір у степу,
Як плач дитини в ніч сліпу,
Як тихі дзвони над рікою.
Моя любов була такою,
Як гнівні рокоти бандур,
Як сум поета після бур
За бунтівничою порою.
Моя любов була такою,
Як синій ранок на путях,
Як повість про своє життя
Моєї матері старої.
16.XII.1942 р.

***

Сніги, сніги... Коло загати
Затерплі руки гріє вітер.
І ніч, мов до колиски мати,
Схилилася над чорним світом.
Сповите снігом, спить село,
Відплакало і відридалось...
Усі дороги замело.
А до серця зосталась.
1942 р.

***

Скорились ріки і затихли.
Десь вітер блеїть, як вівця.
А над полями ходить лихо,
Заходить в села і серця.
Прийде весна, розкуті води
Ударять гнівом в береги,
Як поневолені народи,
Коли сп’яніють вороги.
1942 р.

***

Ми зустрілись якось випадково,
Ти ішла з батіжком у руках.
Там дорога лягла, як підкова,
Обірвавшись з крутого горбка.
Не забуду, як ти тріпнула
Колосками запилених вій.
З того дня попід стріхами вулиць
Ходить тінню неспокій мій.
Я не знаю, можливо, так треба:
Станеш матір’ю ти, а я
Під чужим і холодним небом
Загублю своє серце в боях.
XI.1943 р.

«Мій дух із тобою, волинський куточок!»

Минуле Новограда-Волинського тісно пов’язане з ім’ям Олени Пчілки. Саме сюди, на місце служби чоловіка Петра Косача, вона приїхала влітку 1868 року.

“Вся ця країна, а особливо той куточок — Звягельщина, просто чарували мене, — ділиться враженнями. — Властиво про Волинь мала я перед приїздом туди не дуже то виразне уявлення. Часто спадав мені на думку ходячий вираз, що Волинь — це край тяжко ополячений, що вже до значної міри втратив свою українську подобу. Але з першого ознайомлення із Звягельщиною виявилась для мене глибока властивість її: мова волиняків здалась мені розкішною, чарівною. Дещо й інше з волинського побуту живило те моє захоплення етнографа. Між іншим — вишивки. Це був для мене непочатий край!”

Г. ТВАРДОВСЬКА,
співробітник літературно-меморіального музею Лесі Українки, м. Новоград-Волинський

З перших днів вона поринає в етнографічну діяльність. “Ще в гурті брата Михайла я захопилась етнографією, — розповідає. — Цей нахил до записів етнографічних я привезла з собою у Звягель. Та який багатий грунт я знайшла на Волині!”

За словами її наймолодшої дочки Ізидори, Олена Пчілка — псевдонім, який мама взяла собі, як була ще юна. Тоді молоде подружжя (їхні батьки) жили в Звягелі на Волині, там часом Ольгу звуть Оленою, а що мама дуже захопилася збиранням етнографічного матеріалу (вишивки, тканини), то батько їхній казав, що вона як тая пчілка працює.

Результатом її багаторічної праці став збірник “Украинский орнамент / Собрала и привела в систему Ольга П. Косачева” (1876). “Зразки вишиванок українських давно звернули на себе увагу й людей учених, — пише Олена Пчілка, — бо й на таких зразках народного мистецтва, як зразки всякого оздоблення одежі, то-що, можна бачити зв’язок мистецтва одного народу з іншим, з його освітою й творчістю; а це становить цілу історію освітніх зв’язків, — та показує при тім і особливості, властиві окремому народові в його мистецтві”.

Крім орнаментів її увагу привертав звягельський фольклор. Часто в неї бували лірники. Приходила місцева бабуся Коржинська — “ходячий великий збірник усяких народних переказів”. У збірці “Думки-мережанки” (1886) є розділ “З народніх уст”, де поміщені перекази цієї бабусі. Познайомилася з видатним етнографом Михайлом Лободовським. “[Він] вчителював у простій школі, — розповідає вона. — У той час, як я з ним познайомилася, він мав уже дуже багато записів з уст народніх: пісень, казок, окремих виразів і слів для словника. Його збірками і я зацікавилася. Матеріал його був прекрасний, оригінальний. Після вчителювання він вступив на посаду волосного писаря й завжди дотримував певного інкогніто в нашому знайомстві: з’являвся він завжди ніби до мого чоловіка у справах і лише потім бачилася з ним я”.

Для запису фольклорних матеріалів Олена Пчілка їздила в навколишні села. У Жаборицi почула пісню “Без тебе, Олесю”, точніше — лише першу строфу. “Одна жаборицька дівчинка (мати звала її Катеринкою, а більше я нічого не знаю про неї) співала, ходячи з нами по лісі, пісеньку на такі слова: “Без тебе, Олесю, пшеницю возити, без тебе, голубонько тяжко в світі жити! Як день, так ніч, то рве душу, я до тебе прийти мушу, хоча й не раненько, Олесю, серденько!” — згадує Ольга Петрівна. — Більше слів Катеринка не співала, тільки цю строфу. Слова мені сподобались, але пісенька була в такому змісті — дуже вже коротка, та й мелодія її швидка — наче рубана — здалась мені не підхожою до слів смутних...”

Коли О. Косач уперше заспівала цю строфу Миколі Лисенку, він попросив її “добути слів далі”. Але продовження пісні вона не знала.

“Через який час Микола Віталійович прислав листа, що він конечне потребує слів тієї пісні, — знаходимо у її спогадах. — Треба знати, що він якраз під той час почав розходитися з своєю першою дружиною Ольгою Олександрівною (себто Олесею); жив у Києві, а туди переїхала й почала вчитися музики далі одна чернігівська панночка Ольга Антонівна Липська, гарна й дуже інтересна дівчина, пізніш — друга мила Миколи Віталійовича. Всім було видно, до чого діло йдеться, і коли знов одержала від нього листа, щоб таки прислати далі слова пісні — “Олеся”, а слів тих не було, то якась шидерна сила призвела мене на пісенний жарт: натякаючи на ті обставини, що дружина Миколи Лисенка жила в Петербурзі, а в Києві пробувала така мила прихильниця, я послала йому кінець пісні з такими словами: “Міркуй, серце, міркуй, любко, та до мене прибудь хутко, бо буде пізненько, Олесю, серденько!” — Так воно й вийшло відносно першої дружини.

Коли я послала зложений мною кінець, то мені стало страшно, що він образиться на мене за той жарт... Думала, попавши колись у Київ, пояснити свою вигадку; але незабаром одержала від нього новий збірник пісень, а в йому — пісню “Олеся”, зо всіма словами, що я додала... Зоставалося тільки мовчати!.. Не дивуюся, що Микола Віталійович не пізнав підробки: доданий 2-й куплет — “Без тебе, Олесю, буйний вітер віє, і т. ін.”, та

й 3-й — “Жили ж ми з тобою, як голубів пара, тепер розійшлися, як чорная хмара” — в народному дусі. Але ж кінець — “Міркуй, любко, та до мене прибудь хутко”, — дурний і не відповідав початкові пісні. Ну, так вийшло!”

Олена Пчілка боялася розчарувати шанувальників пісні. “Думаю я, що той, хто співав залюбки “Олесю”, яко народну пісню, охолоне до неї, довідавшись про її походіння (від мене), та дарма! — Розмірковує вона. — Де грань, різка грань між народним і не народним? Коли мені пощастило так добре підійти під народний український стиль, то се властива мені здатність, не припадкова, а поріднена з моєю близькою знайомістю з народними піснями”.

У Жаборицю возила своїх дітей, аби вони проймалися українським духом і не відвикали від рідної мови. “...В дітей мені хотілося перелити душу й думки, — писала О. Огоновському. — Не знаю, чи стали б Леся і Михайло українськими літераторами, коли б не я? Власне, я “наважила”, і завше окружала дітей такими обставинами, щоб українська мова була їм найближчою, — щоб вони змалку пізнавали її якнайбільше. Життя зо мною, та посеред волинського люду сприяло тому”.

Щоб поширити українське слово серед звягельців, вона організовує громадську бібліотеку винятково з українських книг.

1879 року “порвалася” її “дружба зі Звягелем”. Сім’я Косачів переїжджає до Луцька, куди за спеціальним наказом переводять Петра Антоновича на посаду голови Луцько-Дубенського з’їзду мирових посередників.

1928 року Олена Пчілка, перебуваючи в науковому відрядженні, востаннє відвідала Новоград-Волинський. Приїхала з донькою Ольгою, внуками Михайлом Кривинюком та Ольгою Борисовою, маляркою Вірою Волянською (онука Михайла Комарова). Зі спогадів Р. Я. Герасимчука про зустріч з Оленою Пчілкою: “У будинку, в якому тепер міститься музей-бібліотека Лесі Українки, мені пощастило проживати з 1924 до 1936 року. В час мого проживання в 1928 році в червні місяці з’явилась до нас старенька жінка з двома юнаками — хлопчиком і дівчинкою, очевидно внуками, назвала себе матір’ю Лесі Українки і попросила дозволу приходити до нас 2-3 дні і, як вона висловилась, відпочити по парі годин. Прохання її задоволене було нами з приємністю. В часи перебування у нас за чашкою чаю в розмові вона сказала: з приїздом у Новоград-Волинський вперше ми оселились в будинку поміщика Уварова, квартира в цьому будинку була простора і для нас дорога. От я за власним смаком обрала будинок, що належав міщанину Окружко над річкою Случ, куди ми переселилися. З вікон якого відкривався чудовий пейзаж і річка та зелений парк поміщика Мєзенцева”. З якою теплотою вона згадує звягельський період у “Волинських спогадах”:

Ви, Звягеля скелі, узгір’я веселі!
Ми з вами так довго живали!
Найкращії літа з життя сього світа
Мої проміж вас пролітали!

Одинадцять років життя Олени Пчілки у Звягелі були яскравою сторінкою її життя і, разом з тим, не минули безслідно для нашого краю. Тут вона розпочала свої наукові фольклорно-етнографічні дослідження, які прославили Звягельщину як край неповторних вишивок та самобутніх пісень. Зробила перші кроки до зближення інтелігенції й народу. Своєю громадською діяльністю формувала національну свідомість звягельців. Не менш важливо, що тут народилися її старші діти Михайло, Леся та Ольга, які все життя працювали на благо України.

“Вірші — то не є прості посланці Бога,
Вірші — плин і вир, який бурлить”.

Анатолій ГРИЗУН.

З листа до редакції. *“Любо, моє сімдесятиліття 28 травня. Подай розворотом ці вірші, вони нові. Можеш долучити з того, що в тебе є. Анатолій Гризун”.*

19 травня 2018 року, не доживши до свого ювілею дев’ять днів, в м. Суми помер поет і вчений Анатолій Гризун. Про нього можна сказати багато хорошого як про людину світлу і цілеспрямовану. А все інше — у віршах, які він хотів побачити надрукованими в нашому тижневику. Світла і вічна Тобі, Анатолію, пам’ять.

Любов ГОЛОТА

Ексклюзивне інтерв’ю

Журналіст:
— Чи є така вись і така глибина,
Де в атомі кожнім стратегія й тактика?
Філософ:
— Є. Це поезія, бо ж вона —
Метагалактика:
Тут з глибини і висоти
Видно поєднані в образ світи.

Двоїна

Сонце й місяць — двоїна!
Астрономи та лінгвісти,
Цей союз навік з’єднав
І палке, і благовісне.

Чи ж відібрано навік
Граматичні наші форми?
Серце рвуть вони — що крик.
В мозок б’ють — яко бікфорди.

В них багато бомб і мін,
Призахованих роками.
Вимагає мова змін,
Вилущена Соловками.

Косооке сонце там.
Вузькорогий сходить місяць.
Та слова, немов тамтам,
Їх в одну октаву місять.

Україна — двоїна!
В це навчіть слона і моську.
З двох трудних начал вона —
З крові й мозку.

Ти — образ білих ночей

Білі ночі до мене ідуть
Крізь темінь чорних ночей.
Вони висвітлюють мій редут,
Заангажовуючи ачей

Мене у владу білих світил
Й роздумливих поривань,
Що вже й не знаю, де фронт, а де тил
Моїх любовних змагань.

Бо ти сама — образ білих ночей,
В яких чорноти нема...
І тихо сповзає з моїх плечей
Злопам’ятних зрад пітьма.

Обмова

Доля пише чорний жах
По стернях, по стернях, зрадах!..
Й сам ридає Пастернак
В нобелянтах лавреатах.

Доцькували, допекли,
І тоді до чого слава?
Долі Змієві вали
Душать м’язами удава.

Не втечи і не поїдь:
Став ГУЛАГом Китай-город.
Всерозтерзаний піїт,
Та кати глаголять хором.

Підлість, заздрість і донос
Так ураз запрацювали!..
Де вже правда, а де нонсенс,
Хай пояснять принципали.

Лиш впотужнена хула.
Лиш розкована обмова.
Друзі?
Всяк призвідець зла.
Захист?
Образ його слова.

Небезпечна бісектриса

Сходить Місяця грильяж
Прісну землю всолодити.
Всупір хвиль —
завмерлий пляж:
Там коханці.
Де ж бандити?

Де ще бомжі?
Де ворі
Кишенькові і в законі?
Щось міркують дві зорі,
Та вони — мов на припоні.

Такий зірний маркізет
Перед Місяцем змеркає.
Тут народ — від “А” до “Зет”
Або Ірод, або Каїн

Той, що Авеля згубив,
І останній вмер на вилах;
Путін Крим у нас відбив,
Зграбував — усі невільні...

Чом відсутній детектив,
Коли дії кримінальні?
Путін сковує актив,
Щоб забрать і Крим, і далі...

До Британії дійти
Бісектрисою Європи.
Пощезають всі світи,
Коли прийдуть азіопи.

...Пахне місячний грильяж
То горіхом, то мигдалем.

А з війни ажіотаж
Віє пошуком медалей.

В наметі

Ми переїли й перепили:
Юшка скипіла — рибацька, потрійна.
Закусь: шинка, перепели...
От лиш погода — сира, борвійна.

Ліпше гріє вірменський коньяк,
Аніж хисткий намет з парусини.
Вітре, не перекинь його, як
Хлющ задихає з небосині.

Вітре, не слухай наш полілог,
Бо в ньому часто слова прокляття;
Його фіксує хіба що Бог,
А ви з дощем фонограму прогляньте.

Бо те, що записують небеса, —
Почуте в першім-ліпшім наметі,
Зливою слів над трибуни звиса,
Сходить в росині, гусне в камеді.

Світ із мудрих і гнівних слів
Потім рветься в трагедії й драми.
Думаймо, коли під голос злив
Ми розбазікуємо ніби з вітрами.

Єдність

Ти возри себе в люстерці:
Чи ж краса?
Та зате в моєму серці
Ти — яса.

Ти поглянь на себе збоку:
В плині Псла
Річка фон твоєму оку
Подала.

Уяви себе у небі
Поміж зір:
Чи такий ще є де-небудь
Світотвір?

Ти завбач себе в сльозині
На моїй щоці:
Там злилися двоєдині
Промінці.

Доранковий етюд

Ночі шорстка харалуща
Хрусне — і сонця жовток
Вродиться наспіх,
та дужче
Світла світанного ток

Перебіга над землею
І досяга в п’ять хвилин
І до вишневого ґлею,
І до сріблявих краплин,

Котрі звемо росою,
Яка потішає ряст.
Більшає в світі розвою
Щасть-недощасть, і причасть...

Все починається з ночі,
Та в голубіні світань
Дивиться просто в очі
Рань — і осмута прощань,
Та ще інстинкт поривань
За неіснуючу грань.

...Сонце — жовток.
Ти поглянь!..

Наступ реакції

Важко входила в той вечір ніч,
Як у лепрозорій прокажені.
В канделябрах не стачало свіч,
Плутались антихристи й блаженні.

Опирались юні сили дня,
Аби зупинити рух чорноти.
З рупорів лунала маячня,
Місто кільцювали чужі роти.

Їхні погуки та штандарі
Захлинулися в команді: “Взяти!”
Але ж ми, мов три богатирі,
Все те перекинули на жарти.

Ми тоді наївними були —
І реальність перейшла в наївність.
У своїй крові себе знайшли,
Коли заспівали треті півні.

Резигнація літоосені

Нам усі дороги затісні
(Бо тепер ми за вуаллю страху),
По серпневій ти ідеш стерні,
В мене ж — листопад, розмитість шляху.

На рамена падає моква:
Вся душа в передчуванні снігу.
Ще від плес почуєте: “Ква, ква”,
Серце вже побачило ту віху,

Де морозом вистрелить зима,
А на стерні ляжуть кучугури.
Очі прохолоджує пітьма,
Мов зросли одразу в Кончі мури.

І тепер ні лісу, ні озер,
Вимирає риба нездорова.
Хтось пиля ялину на обзел,
Інший сосну поламав на дрова.

Обіймає зранку песимізм,
Ніби ненароком, принагідно...
Хто тепер зі мною?
Пес і мисль,
Котра мов диктує:
— Принц — негідник...

Від елегій мчить душа до принців.
Так буває в дні руйнацій принципів.

Майже богемне

Ну й богема з цих естетів:
Ті малюють — акварель!..
Той пиячить у гаштетах,
Та прошкує на панель.

Є поет і добрий критик.
Є поганий белетрист.
Якщо правду нічим крити —
Вилучають з твору зміст.

А коли олійні фарби
Возглягають на обрус,
Мовлю:
— Маляре, та хай би
Ти збагнув, як склалась Русь;

Хто украв її імення
І вознісся на престол;
Де насправді наш іменник,
Де прикметник та глагол.

Що?
Розмова не по темі?
Але хоч одне збагни:
Якщо крутишся в богемі,
Думай вже не про чини.
Двері правді прочини...

Світе семикольоровий,
Узвичаєно-раптовий.
Акварель там чи пастель,
Де ж новітній Рафаель?

Окремішні вірші

Вірші йдуть і по озонних дірах,
Вірші й досі хрестить бризками Дніпро.
Снігом сипляться по колимах, сибірах,
Ескалаторами рим біжать в метро.

Вірш проноситься по тундрі — олень,
Що поетику сприйма на чотирьох.
То поборює обставини зневолень,
То мовчазно вигрібає мерзлий мох.

Вірші — то не є прості посланці Бога,
Вірші — плин і вир, який бурлить.
Не від Перуна вони й Даждьбога,
А від кровоносних новоліть.

Їм видніше, воля де й неволя,
Ними значимо, людина або звір.
Стрільно з луків линуть на роздолля
Оптом — вірші,
а осібно — вірш.

Віршам бути і на Місяці, й на Марсі.
На Землі вони голублять Еверест.
Окремішні вірші не біжать у маси.
Понад владцями вони,
вони — протест.

Розбитий глек

У серці така розпука,
Така інтимна печаль,
Що лишень сонце —
ясна опука —
Здається кралею з краль.

Весь день минатиме пілігримом,
А ти — як на вежі сторожовій,
Вночі попрощаєшся мовчки з Кримом,
Бо навіть Місяць — суперник твій.

Сюди нагряне бридке приблудя,
В якого і лестощі з матюків.
Подумать страшно:
вона тут буде
У центрі півострова й материків.

На неї поваляться залицяння,
А я десь в маленькому скверику Сум
Так гірко спокутую за лицарство,
Коли все джентльменство пішло на глум.

Щаслива пригода

Я дивлюсь на оболоки:
небо
Корольова і Кондратюка.
Подрузі телефоную:
— Гей-бо
Мріями високих зір черкать.

Киньмо камінь в річку —
хай круги
Досягають хоч якогось пруга.
Штиль настане там, де вже боги
Скажуть:
— Ти знайшов нарешті друга.
Бризка дощ — зволожена округа.

І раїни, й клени — всі промокли,
А самітник-явір змерз та зблід.
Дві берези, як оті біноклі,
Бач, шукають в небі інший світ.

Із циклу «Галактики, що розлітаються»

Легко й ми змокріли: так і треба,
Бо в коханні всяк пригод шука.
Хай краплинами нас пестить небо
Корольова і Кондратюка.

Редактура осені

Ту осінь я розкреслив на ескізи,
На ватмані штрихами записав;
І зрозумів: без потрясінь і кризи
Не вималюю власну душу сам.

Бо ліс грибами пах — туди
ходили люди,
Дивились сосни у небес трюмо.
Ескізи переходили в етюди,
Жорстоко правлячи моє письмо.

Діброви також тихо підгоряли:
Згорнувши листя в образи лекал;
Та нелині, як вічні підгоряни,
Незрушно чатували вже на
шквал.

Корегувала осінь мій живопис,
Картинна її магія була;
Як листя, відкидала кожен опус,
Проте кожніську фарбу берегла.

І вже не помічалися ескізи,
І вже губився швидко всякий
штрих.
Поспішний брак у творчість не
пролізе,
А бавитися у мистецтво — гріх.

Та осінь взорувала і повчала,
А небом ключ проносився навспак.
Мов на екрані, дивовиж ячала —
І був то високохудожній знак.

На ювілей Івана Кавалерідзе, геніального земляка

Ох, ці розмови про кави та візи,
І ще про вірменський коньяк...
А я спогадаю Кавалерідзе,
Бо ж ювілей його, як-не-як.

Він виплекав в бронзі епохи й
епохи.
Він дев’ять віків зачинив у бетон.
Не помилюся я анітрохи,
Крикнувши:
— Ось золотий батон!..

Але ж довкола чомусь мовчання,
З чорної заздрості острови.
Із Прометеєм і богом змів час він,
Його всі колеги — нижче трави.

Тепер скульптури ідуть, мов кіна,
І кам’яніє скульптурно кіно.
Слава довічна і неодмінна
Давно перейшла в пригощальне
вино.

Уже дочекались в Європи безвіззя,
Де вчився колись мій великий
земляк.
Простує століттями Кавалерідзе
Мистецтвом вічним, мов кава й
коньяк.

Прогроззя

Травень — старт постійної грози,
А її фінал — у падолисті.
Весноосінь — грізні терези
Понад літом, котре все в колисці.

Літо — воно, знаєте, дитя,
Пестять його райдуги та грози.
Всенький рік до форми не дотяг,
Сестри в нього — рози й туберози.

Літо з півнадій і півщедрот,
Все наливки грають в нім і муси.
Літо, згодьтеся, — ще півнарод,
Котрий стати нацією мусить.

І гроза йому не тільки старт,
Але й поклик до трудних
дистанцій, —
Бо проходити у грозах гарт,
Біжучи, як потяги, до станцій.

Знати: подорожній в тебе — грім,
Осінь — не твоя вже передишка.
Літо — це, вважайте, псевдонім,
Під яким виходить гарна книжка.

Осінь буде в танцях...
Па та твіст,
Павутин рідке простоволосся...
Чи ж уявить потім падолист
Старт цього травневого прогроззя?

Про псевдоніми

Коли еллани блакитніють[1]
І переходять бургардти у клени[2], —
Це значить: владці не на благо
діють,
Світ сповнюється кольором
черленим.

Як метафізик — в будь-якій ідеї
Вбачати хочу поступи пророка,
Який крізь ваші пройде пропілеї,
Хоч брама може бути зависока.

Відгородились ситі чинодрали,
Живуть благопристойно,
як в легенді;
Їм що, коли розігруються драми,
Які перейдуть в безуми трагедій.

Життя — театр.
Всі лицедії.
Себто
Ти голосистий, та живи рахманно;
Хоч знаєм: в кого вимушене
псевдо,
Того життя не пестило гуманно.

Відчуття меншовартості

Дискримінації, стереотипи
Такі надовкіл завелись,
Що вже повії, стерви й ксантипи
Дивляться гордо лишень увись.

Дискриміновано чесність і
мудрість,
Що й відсахнулись самі мудреці.
Орли поховались за хмар
каламутність.
Авжеж, хай буде синиця в руці.

На ритмах гучних побутують
шансони.
Сюжети в театрах — усе прим
інтим.
Співають щось персональні
персони —
Речитативи? Ні, примітив.

І чорне, й червоне закінчують сіро.
Трибуни тремтять від сиропу
промов.
Стаєш солідарним вже навіть зі
звіром,
Який, мабуть, близько, та все ще
примовк.

Бузок

Царство лілових свіч —
То як теплу провістки,
І не потрібен спіч,
Аби про все повісти.

Колір говорить сам
Про себе і силу безу,
Бо віддає небесам
Юний травневий безум.

І своє щастя хистке,
І свої перші кроки.
Серце моє палке
Чує вже грому рокіт.

Небо замаяло бежем.
Промінь гука в рань траву.
Дякую тобі, безе,
За це молоде рандеву.

Глухівське

Неширока річка Клевень
Упадає в Сейм;
У пониззі пахне ревень,
Тишу хтось пасе.

Бо вона довкіл загусла,
Вбивши вітровій.
Перламутрять роси бусла
По траві живій.

Звіддалік розсяяв Глухів
(Соборовість бань),
Сонця полиски округлі
Рвуться спозарань.

Це земля трудних історій:
Розум на крові.
Тут кувалась воля в горі,
І при булаві.

Тут здригалося міжчасся
І гули часи.
Тут восходило нещастя
В околі краси.

Тут зродилася єдина
Понад сміх-наїв
Непоборна Україна
З-поміж окраїн...

Чуття реальності

У нас анексовано Крим —
У ворога ажіотаж.
Імперія стерла грим,
Але залишивсь макіяж.

За ангела видає
Себе ця азійська свиня.
Аж смородом віддає
Щоденна її стряпня.

Ще є і в Європі, на жаль,
Такі, що клюють на блешню.
Та ж в кулях, крові і ножах
Побачать її меню.

Засипле рудою Берлін.
Здригнеться в смертях Париж.
Підводьтеся швидше з колін,
Адже ви — останній рубіж.

Якщо подолають нас,
Падете одразу і ви.
Постане предивний Парнас,
Де музи всі без голови.
І буде загальний Донбас,
Де кров’ю залиті й рови.

Звична риторика

Чом забули лярви й франти
Зарис твій, недавня еро,
Як гуляли сикофанти,
А порядні мали зеро?

Чом змовкали горлопани,
Як судили ницо Стуса?
Пали долі, гори планів,
А ніхто ж і не здригнувся...

Чом, коли вогонь в Донбасі
І народ в смертях та ранах,
Фантомаси і Джульбарси
Розігрались на екранах?

Риторичні запитання.
Відповіді — за порталом.

Сік та Стікс

Березовий сік стіка;
Бірюзовий Стікс втіка,
Взявши його за вантаж
Цінний, яко підземний вояж.

Добрий сік — то що кров дерев,
Річка Стікс з недосяжних мев.
Сік той вабить людей чи ворон,
А по Стіксу лине Харон,
Перевозить померлих душі,
Зовсім білі, яко бриндуші.

Та бриндуші — все-таки квіти,
А ті душі — чиїсь заповіти.
Заповіти — то сокровенне.
Хто ж це душу забрав у мене?
Не забрав...
Забере її скін,
Переллє у березовий сік,
І перейде вона в голубінь,
Котру буде провозити Стікс.
Власне, буде возити Харон.
Але хто тут у кого патрон?

Суєта суєт

І новий канон,
І новітній чин,
Й традиційно — трон...
— Власне, Ви об чім?

— Ось про що скажу:
Час такий настав —
Люди бережуть
Лиш нестрим до слав.

Юнки до гроша
Рвійно потяглись.
Чи свята душа,
Як було колись?

Чи любов до книг
Все перемага?
Вже панує сміх,
Де не до сміха.

Хає “Отченаш”
Не вепс, не мордвин,
А таки ж бо наш
Скурвий син.

Докавказький вектор

І кручі Трипілля, й міжгір’я
Дар’яла
Моїми поєднані темами.
Це вектори руху злого диявола,
А чи хитруватого демона?

У серці поривність така до Кавказу,
Яку я не можу приспати.
Нехай і не був я там жодного разу,
Та скелі тих місць — що газетні
шпальти,

З яких я епоху прочитую
В новітній перегук народів.
Не треба неправди мені нарочитої,
Я правду вбачаю в свободі.

Я мов прилітен туди,
ось хатини,
Які іменуються лагідно — саклі.
Це ж тут воювали колись осетини,
Що вольності духом так вельми
просяклі.

О Дніпре ревучий!
Вируючий Тереку!
Якщо я дослухуюсь ваші профундо,
То вже не впаду я ніколи в істерику,
Й мене не підкуплять ніякі
профури.

В нас символи — стрічі,
як в драмі тій яви,
Бо вкотре збагнули: нам жити
окремо.
Таке розуміє потроху й диявол,
Яке усвідомив вже демон.

Строкаті жнива

Гіркі випробування долі:
З твердих пшениць — м’який
помел.
А скільки ще колосся долі
Лежить, мов решка чи орел,
Бо щось та пропада на полі,
На цьому вічному роздоллі.

Та найстрашніше чорне жниво,
Коли постріляні лежать,
Як та отава, що хапливо
Враз перейшла у сіножать.
А поруч коні десь іржать...

І все-таки доцільний рух
За рухом рідної планети,
Бо не плямують виднокруг
Бонзоподібні трафарети.
І мовчки хліб жують естети...
Про суть зерна
Не всякий зна.

Майже публіцистична мозаїка

Всепланетний корогоде,
Ти, мабуть, їй-право, з міфів;
Чи й розкаже Геродот те,
Що складає славу скіфів?

Пам’ять кличе до екрана
Бойовища зі століть тих:
Перемоги та... Нірвана!..
Виростає лиш столітник
Стати ліками на ранах.

Кров на нашинських соборах
І отам, де караїми.
Аж гудуть самопобори:
Боряться свої з своїми,
Носять хабарі й побори.

А на офісах мурали
Пензля профі і базарних.
Ми дивились, завмирали,
Проклинаючи бездарність.
Чом настали дні безкарні?

Як достукатись серцями
Нам до кожного Івана,
Щоб збагнув він: за свинцями
Вже підкочує Нірвана?
Атрофічна буде рана.
Аж од міфів
Та до скіфів,
До сьогоднішніх огріхів.

Обіч резиґнації

Вкорочуються місяці і тижні,
Чимдуж літа мої у вирій підганяють.
Тож дні тепер строкаті й
незатишні,
Як плями, що ніколи не линяють.

Вчекаюся: а може, зливи грянуть
І виперуть дивніші нечистоти.
Надійде осінь — листя обагрянить,
Як папороті цвіт,
запалить віри ґнотик.

Йому ще довго доведеться тліти,
Єднаючи суспільності і пущі.
І спалахнеш від нього ти на тлі тих,
Яких полишило життя
скороминуще.

Осібно розмірковую про вічність,
Де вкупі — семафори й метеори...
Ми вирвемось вовками із
провінцій
Крізь прапорці червоні — на
простори!..

Весно-літнє помежів’я 2017-го

Травень збіг холодними ночами,
Вкоротивши явно простір червня.
Пошепки сузір’я повінчались,
Та була в них аура плачевна.

Сипав сирний сніг Молочний
Шлях.
Ніч од Місяця здавалась
заширока.
Кущ малини в білості зачах,
А озера згусли, як молока.

Нібито воно й не біла ніч,
Бо широти наші невисокі,
Та зоря горнулася до пліч,
Наче той билинний невідь-сокіл;

І гукала вже мене до Бога,
І земля потроху віддалялась.
Та було злетіти неспромога:
Переходив тихий світ на галас.

———————————

[1] Натяк на Василя Еллана-Блакитного.

[2] Натяк на Освальда Бургардта (Юрія Клена).

“Я просив прокурора переглянути справу Василя Стуса, звільнити його, хворого, з тюрми”.

Дмитро ПАВЛИЧКО

Василь Стус

Продовження.
Поч. у ч. 22 за 2018 р.

Про те, коли і як писався той геніальний лист, розповідає Василь Шиманський, галичанин, учитель української мови в Горлівці. Жив цей випускник Львівського університету ім. І. Франка разом в одній кімнаті зі своїм ровесником і другом Василем Стусом. У його розповіді прихована відповідь на питання: звідки взялося зерно вогнистого дарування поета.

“Був такий випадок, — пише Василь Шиманський. — Десь так 8 грудня 1962 року — це якраз шахтарі одержують аванс (24-го кожного місяця вони получку одержують) — ми (я і Стус. — *Д. П.*) після уроків пішли в 20-ту їдальню обідати на території шахти... Ми, як завжди, зайняли чергу. Василь високий на зріст, я малий. Він мене вперед пропускає. Підходжу я до вікна роздачі і кажу тій жінці, яка видає страви: “Мені, будь ласка, на перше борщ, на друге шніцель з картопляним пюре і каву”. А ззаду шахтарі стояли в черзі. Один з них: “Ти што, падло, по-нашему говоріть нє умєєш? Ти почєму говоріш “на перше”? Ти што, нє можеш по-чєловєчєскі сказать: “Дай нам пєрвоє?” А ти говоріш “на перше, на друге!” Та жінка, що за роздачею стояла, каже: “Как вам нє стидно, ето ж учителя нашєй школи!” А він не витримав, цей, що ззаду стояв: “А нам наплєвать, што ето учітєля. Ето бандрєровци. Ми іх в сорок пятом году нє добілі, так сєйчас добйом”.

Василь не витерпів, як стояв, розвертається, схопив цього негідника, підняв його і каже: “Замовкни, негіднику, а то зараз з тебе мокре місце буде!” Лишив я ту страву, теж підскочив, зав’язалася така боротьба...

Після цього ввечері Василь каже: “Я буду писати лист”. І почав писати лист Андрію Самійловичу Малишку. Про цей лист я знав. Він довго писав його. Цей лист писався у великих муках. Коли був готовий 12 грудня 1962 року, він мені прочитав його. Лист величезний. Відіслав його. Відповіді не одержав...

А в той час така неприємна ситуація була з нашою українською мовою в школах. Хоч у нашій 23-й школі не було такого, щоб діти відмовлялися від вивчення української мови, та це його дуже непокоїло. Він переживав. Він не міг ніде з високої трибуни це висловити, бо не було такої аудиторії. Але в тім листі до Малишка він повністю висловив свою позицію”.

Думаю, Василь Стус, молодий учитель, випускник Донецького педагогічного інституту, вже знав, хто такі бандерівці — не з радянської преси, а з матеріалу, який він сам назвав “Пам’ятка для українського борця за волю”. На мою думку, цей документ потрапив до Василя Стуса ще до його знайомства із львів’янами у Львові. Були ж галичани на Донбасі в часах німецької окупації, діяли там, про що свідчить правдива історія “Молодої гвардії”, організації, що створена була бандерівським підпіллям. Василь Стус делікатно відредагував ту “Пам’ятку”, пристосовуючи її до свого часу, до свого світогляду:

“Треба мати тверде переконання, що твоя Правда за тобою. Тому пам’ятай: з тобою можуть учинити фізичну розправу, але моральна перемога — за тобою. Ті, що переслідують тебе, тримають Україну в колоніальному ярмі шляхом страшного терору, геноциду, нищення найкращих синів України. На твоєму ж прапорі — Вільна Україна з вільними громадянами, держава, в якій не буде соціального визиску і національного гніту. Отже, борючись із темрявою, ти несеш своєму народові світло Правди”.

Костянтин Москалець, автор глибокої, всесторонньої наукової передмови до зібрання творів Василя Стуса у дванадцяти томах, вважає, що галицизми в його поезіях “додавали мовній практиці специфічного відтінку, викликаючи в реципієнтів асоціації з чимось таким елітарно-крамольним і до того ж успішно забезпечуючи мовців комплектним, — дещо екзотичними фразеологізмами”. Але це не екзотика. Для мене, як для читача, галицизми в поетичних творах Василя Стуса — знак, що національно-визвольна збройна боротьба УПА, масово підтримана народом Західної України, була в його свідомості надзвичайно живою. “Пам’ятка” — яскраве свідчення того, що в самому зародку літературного дару Василя Стуса палахкотіла жага незламного, готового вмерти за свободу українського повстанця.

Василь Стус бував у Львові, мав там друзів, колядувати приїжджав туди; маємо відомості, що листувався з В’ячеславом Чорноволом. За різдвяним столом сидів Стус у Романа Іваничука і Миколи Петренка. Але вірш його “Неділя вже нитку сувору снує” — це прощальна розмова зі Львовом, де “пусто і голо, і чорно довкруг”, де “золотом писані ярма”. Поет відчуває, що справжній Львів ховається від нього. Стус у радянському Львові почувається, наче в тюрмі.

Попереду білий, як смерть, гробовець,
і рвуться угору собори.
і хай би вам грець, і хай би вам грець,
всі завтра, всі нині, всі вчора.

Але в останній, найлагіднішій книжці Василя Стуса “Палімпсести” з’являються твори, присвячені львівським друзям і вірш “Уже тоді, коли пірнув я в ліс”, де розлука зі Львовом названа “понадмірним” прощанням “з Вітчизною, зі світом, із життям”.

Найголовніша книга про Василя Стуса “Поет і громадянин” прочитана мною запізно, аж після того, як повернувся я до Києва з дипломатичної служби. Я вдячний Василеві Овсієнку, упорядникові тої першої фундаментальної біографії духу Василя Стуса, написаної видатними українцями. Там феномен Василя Стуса розгадують, обмірковують, визначають Євген Сверстюк, Роман Корогодський, Василь Захарченко, Надія Світлична, Юрій Покальчук, Олег Орач та деякі інші дисиденти й письменники. А серед них виділяється Василь Овсієнко, на мій погляд, найточніший у своїх роздумах про філософсько-поетичний дар і живий, людський образ непокірного Василя Стуса.

Думаю, геній поета найглибше розкрив Іван Дзюба у своїй праці “Різбяр власного духу”. Він пише: “Колись Кант сказав про дві дивні й величні речі: зоряне небо над людиною і моральний закон у людині. Зоряне небо над твоєю головою і моральний закон у тобі. Василь Стус був одним із тих не дуже й багатьох, кого це стосувалося сповна і владно. Був людиною морального абсолюту. Чи то самою природою, як благородний метал, був гарантований від окислення, чи то такою сильною була його воля цілеспрямована на високе етичне самопочування і дію. Мабуть, і те, і те”.

“Високе етичне самопочування” Василя Стуса було підтримане його прихильниками, ідейними однодумцями, читачами, слухачами. Стус одразу після свого виступу 4 вересня 1965 р. в кінотеатрі “Україна” проти арештів української інтелігенції став справжнім героєм шістдесятників і студентської мислячої молоді.

Василь Овсієнко пише, що Стус для нього став “одним із майже небожителів рівня Івана Світличного, Івана Дзюби, Євгена Сверстюка, В’ячеслава Чорновола, Валентина Мороза, Левка Лук’яненка, Михайла Гориня, Івана Кандиби...” Талант Василя Стуса як поета міцнішав і розвивався за духовної підтримки зі сторони його побратимів. Але Стус володів так само відчутою серцем своїм силу підтримки його творчості й поведінки з боку всього народу.

Згаданий Василь Шиманський розповідає про ще одну причину появи Стусового листа до Андрія Самійловича. Це була книжка “Правда кличе”, яку Шиманський подарував 1962 р. Василеві Стусу. “За один вечір, — згадує Шиманський, — Стус “прочитав її всю”. Ми говорили, чого та збірка була моментально вилучена. Коли була зустріч із Дмитром Павличком у Львові, ми купили собі кожний цю збірочку. Ввечері приходять “куратори” з університету до нас у гуртожиток. Так, товариші! Хто має збірку “Правда кличе”? Признайтесь, показуйте. Хто був на той час у гуртожитку, в того позабирали. Сказали, що жоден студент не має права її читати, бо буде виключений з університету. Мене в той час не було в гуртожитку, то в мене вона збереглася”.

Чи це не дивина? Я знав, що книжка “Правда кличе” була заборонена, але не знав, що в моєму університеті відбирали “куратори” у студентів ту книжку, за читання якої могли виключити з університету. 1963 р. Василь Стус знайшов мене в Спілці письменників. Сказав мені, що знає, читав книжку “Правда кличе”, але не сказав ні слова про свій лист до Малишка. Чому? Чому? Думаю, не сказав тому, що Малишко не відповів поетові на його душевний зойк.

В журналі “Всесвіт” я втримався на посаді головного редактора сім чи вісім років. Василь Козаченко, голова Спілки письменників України, сказав мені подати заяву й добровільно покинути журнал, інакше виженуть мене як “ворога народу”. Я надламався, подав заяву. А совість мучила мене. Про Василя Стуса тоді дізнавався від львів’ян. Якби в той час хтось із його друзів покликав мене, сказав написати листа до нього, подякувати за увагу до книжки “Правда кличе”, я зробив би так. Але мені добрі люди підкидали висловлювання Василя Стуса про мене, як про нікчемного пісняра, перекладача, що не здатний піднятися у своїх творах на рівень тих речей, які перекладає.

1982 року, перебуваючи вдруге як в’язень на Колимі, Василь Стус вів Записки, в яких високо оцінював твори В. Бєлова та Ч. Айтматова й писав, що в українській літературі нічого подібного нема. Він, мені здається, несправедливо критикував Ліну Костенко, Івана Драча, Миколу Вінграновського, Володимира Яворівського. В Записках № 8 він пише: “Згадую лист Павличка до Юрія Бадзя. Це був лист відповідь на репліку Ю. Бадзя про те, що дарма Павличко в якомусь із публічних виступів говорив про Франка як борця з українським буржуазним націоналізмом — чи не найголовніша (по-радянському) прикмета Франкового генія. Павличко був украй обурений реплікою. — Він здобувся на щирий гнів проти облудної філософії, якій віддав данину і Дзюба (це мова Павличка). Ніколи не хваліть мене — закінчив Павличко свого листа, демонструючи свою полярну супроти Бадзя позицію.

Це стосувалося 1978-го приблизно року. Бадзьо був репресований як автор націоналістичної роботи “Право жити”. Націоналістичної тому, що, за Бадзьо, кожен народ має дихати, а не животіти під імперіальною кормигою. Цікаво, як почуває себе Павличко тепер, коли Бадзьо в неволі?..”

Я прочитав цей Запис Василя Стуса вже після його смерті. Отже, тепер не йому, а теперішньому читачеві його творів і листів мушу пояснити й сказати, що я обороняв Юрія Бадзя як свідок на судилищі радянському, на якому від мене чекали негативного ставлення до книжки “Право жити”. Я взагалі шанував Юрія Бадзя як мудрого й сміливого дисидента. 1990 року з моєї ініціативи Бадзьо написав “Програму української партії демократичного соціалізму та державної незалежності”. Бадзьо вмів так писати свої антирадянські прокламації, що їх нелегко було чекістам називати націоналістичними. Разом з Юрієм Бадзьом я належав до засновників “Української Демократичної Партії”, головою якої на мою пропозицію він був обраний. Я не почувався в тому винним, що Юрія Бадзя заарештували за книжку “Право жити”.

Я дізнавався про долю ув’язненого Василя Стуса від багатьох письменників, які в журналі “Всесвіт” друкували свої статті та переклади творів європейських літератур.

Про те, що Генріх Бьоль, німецький письменник, голова Міжнародного Пенклубу, висуватиме поета Василя Стуса на Нобелівську премію, я дізнався від Євгена Поповича, перекладача багатьох німецьких романів, друкованих в Україні. Це висування затягнулося. Німецькі письменники Генріх Бьоль, Зігфрід Ленц, Ганс Вернер Ріхтер звернулися 1984 року до генерального секретаря ЦК КПРС Костянтина Черненка з просьбою рятувати хворого в’язня, великого поета Василя Стуса. Я дізнався про це і негайно звернувся до Петра Григоровича Осипенка, Головного прокурора Української РСР, з проханням переглянути справу несправедливо ув’язненого Василя Стуса, великого поета і борця за збереження української мови й культури. Я просив прокурора переглянути справу Василя Стуса, звільнити його, хворого, з тюрми. Я був того ж 1984 р. обраний одним з багатьох секретарів Правління Спілки письменників СРСР. Представився прокуророві. Думав, звання моє подіє на нього. Петро Григорович Осипенко сказав, що він подумає, як має підійти до цієї справи, хто мав би в Москві допомогти йому. Я хвилювався. Приходив і зривався на крик. Мене почув заступник Головного прокурора Михайло Потебенько. У своїй книжці “Пошук істини” Потебенько написав: “Обнявши посаду Прокурора Української РСР, я зацікавився долею В. Стуса, про нього чув раніше: мені принагідно випало бути в кабінеті одного зі своїх попередників, коли присутній там Дмитро Павличко клопотався про Василя Стуса. Через кілька років потому я затребував кримінальні справи, бо виникло бажання самому ознайомитися зі справою В. Стуса”.

1990 р., дізнавшись, що мати Василя Стуса живе в селі Дружківці на Донеччині, я приїхав у Донецьк і попросив Валентину Тиху, донечанку, мені добре знану діячку з Товариства української мови ім. Т. Шевченка, відвідати разом зі мною в Дружківці матір Василя Стуса. Валентина Тиха організувала нам автомобіль. По дорозі розповіла, що садиба, де живе мати Василя, оточена непомітними кадебістами, фотографами, які фіксують усіх приїжджих і місцевих людей, що приходять з допомогою до родини Стусів.

Перед хатою, до якої ми прибули, я побачив город, садок, отже, хтось тут турбується про Василеву родину. Ілина Яківна, мати Василева, з великою радістю зустріла нас. Я побачив квіти на вікні, книжки на полицях. Валентина Тиха представила мене як автора пісні “Два кольори” і Василевого знайомого. Я розповів мамі про свої зустрічі з її сином. Вона заплакала. І я заплакав. Валентина сказала: “Утріть сльози! Україна ніколи не забуде про Василя Стуса!”

Ілина Яківна спитала, чи мої батько й мати живуть, чи я сирота.

“Я не маю вже своїх батька й матері, але я не сирота! Ваш син Василь віддав своє життя, за матір мою — Україну. Тому я приїхав до вас, щоб вам поклонитися!” Ілина Яківна відмахнулася рукою від цих патетичних слів. Я спитався: “Скажіть мені, мамо, чи молився ваш син, чи знав заповіді Христові?”. “Молився ще маленьким, — мовила мати, — а чи знав заповіді не скажу. Правду любив, хліб шанував, книжки читати любив”.

Валентина Тиха підійшла до вікна сказала: “Пора нам прощатися. “Фотографи” нас надворі ждуть!” Я поцілував тяжку, спрацьовану руку матері Василя Стуса, прошептав про себе початок його вірша “Возвелич мене, мамо. А я ж бо тебе возвеличу”. А в машині по дорозі в Донецьк я читав з пам’яті першу строфу цього найкращого в світі твору про матір.

Возвелич мене, мамо. Я ж бо тебе возвеличу
тьмяним болем своїм і любов’ю тугою, як смерть.
Усамітнений, сивий, гінкий, не молю і не кличу —
Поминув мені світ і пішов, мов з-під ніг шкереберть.

Далі буде.

Став урівень з героєм своєї книги

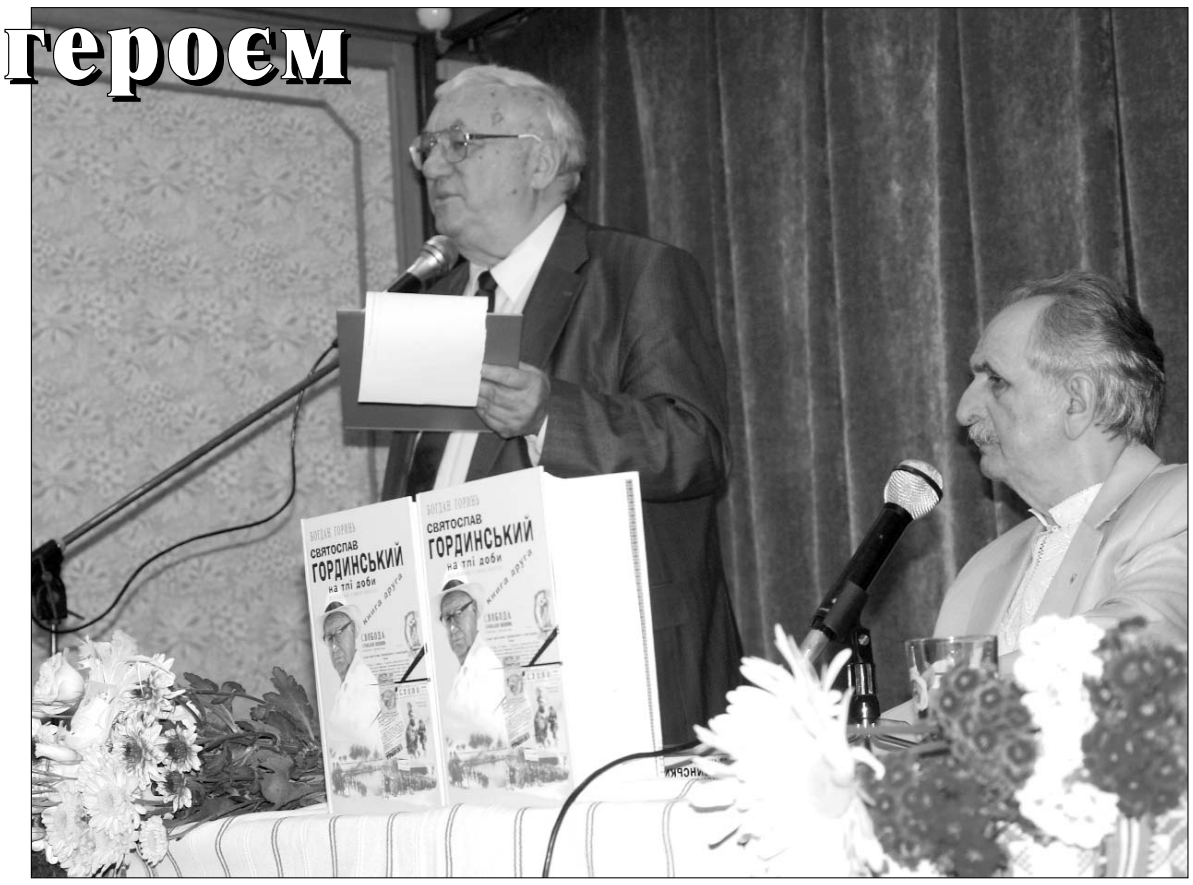

У Національному музеї літератури України відбулася презентація другого тому книги “Святослав Гординський на тлі доби” — про складну долю українського художника, графіка, мистецтвознавця, поета, перекладача, літературного критика, журналіста — “ренесансну постать” за означенням присутніх на презентації.

Автор — Богдан Горинь, письменник, мистецтвознавець, журналіст, політолог, колишній дисидент, народний депутат України I і II скликань. Книга побачила світ у видавництві “Ярославів Вал”.

Надія КИР’ЯН
Фото **Георгія ЛУК’ЯНЧУКА**

“Те, що Богдан Горинь довірився видавництву “Ярославів Вал” — честь для нас, — розпочав захід директор видавництва Михайло Слабошпицький. — Я був щасливий, читаючи і перший, і другий том Богдана Гориня. Про Святослава Гординського і раніше було написано чимало. Про нього писали Роман Лубківський, Микола Ільницький та інші відомі літератори, історики. Я все це читав, ознайомився з усіма книжковими виданнями Святослава Гординського і думав, що знаю все. Коли ж ми одержали перший том Гориня, з’ясував, що знаю порівняно дуже мало. Ці книжки видаються мені етапним моментом у поточному нашому літературознавстві й мистецтвознавстві, бо ще ніхто так детально не описав епоху Гординського, вписавши його в епоху, ніхто так ґрунтовно не дослідив українське культурне середовище поза Україною. Прочитавши ці томи, розумієш, що таке сумлінна, добросовісна робота автора, який освоїв таку несамовиту кількість матеріалів, що зробило б честь цілому інституту.

Щоб узгодити весь цей матеріал, автор винайшов новий жанр: використав принцип колажу. Твору притаманна есейна розкутість, легкість, свобода інтерпретації.

Мій досвід свідчить, що є не тільки проблема тексту, автора, а ще й проблема читача. Нерідко читач прочитує в тексті додатково те, що він знав раніше. Можливо, автор того й не закладав, але воно там є. Це феномен, незбагненність”.

Подальша розмова підтвердила слушність спостереження Михайла Слабошпицького. В обговоренні книжки взяли участь зірки в галузі літератури, мистецтва і кожен вичитав у Богдана Гориня щось своє, особливе.

Спочатку Богдан Горинь розповів про свою роботу над книжками.

— Почну з порівняння. Для будівництва храму потрібні розмаїті матеріали. Із будівництвом такої споруди книжка має багато спільного. Для побудови книжки також потрібні різноманітні матеріали. У моєму випадку такими матеріалами стали твори образотворчого мистецтва: репродукції картин графіки, малярства, скульптури. А також документи, виписки зі щоденників, світлини. У книжці — 700 ілюстрацій. Щоб ці розмаїті матеріали пов’язати, потрібне авторське слово. Мені вдалося їх об’єднати.

На презентації першого тому я обіцяв, що наступна книжка буде готова вже навесні цього року. Щоб дотримати обіцянки, я цілий місяць із ранку до вечора просиджував в унікальних львівських бібліотеках, де є такі матеріали, яких не знайдеш ніде. Це наукова бібліотека НАНУ ім. Стефаника, універсальна обласна бібліотека, де є відділ діаспори та ін. Директор Львівського національного музею ім. Шептицького дозволив мені користуватися їхнім архівом, а також бібліотекою Гординського, яка зберігається в музеї. Однак знайти вдалося не все. Ніяк не міг знайти матеріалів, яким чином Гординському вдалося виїхати за кордон, у вимушену еміграцію, у яких містах побував, із ким зустрічався, що творив.

Але якщо людина запалена якоюсь ідеєю, їй допомагають навіть вищі сили. Мене сповістили, що саме в той час до Львова приїхала дочка Володимира Гординського Оленка. Зустрітися з нею я не встиг, але по телефону вона запропонувала мені надіслати запитання електронною поштою. Залучила до роботи двох доньок Святослава Гординського — старшу Ладу і молодшу Ларису, а також свою 95-річну маму Тамару. І вони усі разом відповідали на мої запитання. Я їм безмежно вдячний, бо без їхніх спогадів не зміг би створити цілісну картину. Вони також надіслали деякі ілюстративні матеріали, які увійшли до книжки.

У Києві я завітав до професора Сергія Білоконя, який надав мені можливість працювати з його колосальним архівом. Допоміг і колекціонер із Полтавщини Олександр Панченко, який привіз колекцію журналів, з яких я сканував потрібні матеріали.

Здобувши все це, почав працювати з комп’ютером. У січні книжка вже була створена, і першим читачем, першим редактором, як завжди, була моя дружина Оксана. Коли був готовий макет, розміщені всі фото, цінні пропозиції надав редактор Григорій Гайовий. Художниця Людмила Кузнєцова зробила оформлення.

Я радий, що мені вдалося, як і обіцяв, вчасно представити цю книжку. Далі вона піде на суд громадськості, а я буду з тривогою і хвилюванням вислуховувати оцінку моєї праці.

Письменник, сценарист, дипломат, громадський діяч **Юрій Щербак** зізнався, що вважає одним зі щасливих моментів життя, коли взяв до рук книжки Богдана Гориня. На фото, зробленому в Америці, побачив трьох братів Гординських, сестру, матір. Збагнув, що доля врятувала для нас цю славну талановиту родину. Одним із захоплень Святослава Гординського було оздоблення церков. На тих янгольських крилах він підіймався до високого неба поезії, мистецтва. Його грандіозні розписи в Римі, в церкві біля Ватикану, у багатьох церквах Америки, в одній із українських церков — це неймовірна спадщина, яка поєднує його з мистецтвом вічним, мистецтвом християнським. Він оздобив 50 церков у 16 країнах світу! Найтрагічніші події XX століття не оминули його, але він зумів реалізувати себе у різноманітних галузях мистецтва. Він був глухий, але вловлював усі слова і всі поняття епохи набагато краще, ніж ті, хто мав прекрасний слух і зір. Приклад геніальної людини, митця Гординського свідчить про те, якої високої проби свого часу в Україні була еліта. Богдан Миколайович прекрасно описує цю родину, середовище, в якому зростав Гординський, його мистецький діапазон. Він знав не тільки українських митців, був знайомий із творчістю Пікассо, Модильяні... Бував у Парижі, знав поезію Аполлінера. Це зразок європейського українця, яким він був. Був елітарним митцем, але творив і масову культуру високого рівня: поштівки, марки, плакати, обкладинки книжок.

Юрій Щербак поділився асоціаціями, які в нього виникали при читанні томів Михайла Гориня. Знав людей, близьких до Гординського, з людьми його кола перетинався на життєвих шляхах, вони йому допомагали.

Богдан Горинь детально описує епоху, робить це об’єктивно. Не нав’язує своєї думки, не є дидактичним, а спокійно коментує події. Це дуже добре, — до такого висновку дійшов Юрій Щербак.

Юрія Щербака, як і інших промовців, вразив опис таборів Ді-Пі (переміщених осіб) у Західній Німеччині. У цих таборах опинилися українці, які не хотіли повертатися на батьківщину, до совєтів. Англійці, американці цьому дивувалися, бо не зазнали всіх “приваб” кривавої тоталітарної більшовицької системи.

Українці показали незбагненне чудо: в Мюнхені створили український вільний університет із професорами, Академію наук, сільськогосподарський інститут. Організували там школи, гімназії, побудували православну та католицьку церкви, мали артистів, співаків, навіть організували футбольну команду, яка перемагала найфаховіших гравців. Богдан Горинь назвав період табірного життя “Табірною Україною”. 206 тисяч українців, які там залишилися, витворили державне життя, подивували чужинців, і цей згусток енергії понесли в інші світи — Америку, Канаду тощо.

Там виник ніби прообраз громадянського суспільства. Українці допомагали один одному, об’єднувалися в повоєнних умовах, коли всі були під загрозою депортації до Радянського Союзу і знищення. Дух об’єднання нам надзвичайно потрібен саме сьогодні, коли ми будуємо по-справжньому незалежну державу. Це величезний урок. Як ці люди любили Україну! Вона ж нічого не могла їм дати: ні та, підрадянська, ні окупована Західна. Тільки десь у Штатах, Бразилії вони пізнали ковток свободи. Але були позбавлені батьківщини.

Професор, директор Інституту української мови НАНУ **Павло Гриценко** відзначив майстерність автора, його вміння вибудувати і представити життя неординарної людини. Показати, як далеко від батьківщини, десь там, у Південній Америці — і там українець стверджується, робить чудеса, не маючи спершу ніяких матеріальних засобів, опори під ногами. Було щось у духовному єстві цих людей, що давало сили. “Ви творите галерею істинних українців, показуєте українцям самих себе. Такі книги — це крок до самих себе, це відтворення нашого внутрішнього національного. Вам вдалося блискуче, через конкретний фактаж, цілком достовірно створити образ людини, яка пройшла через простір і час. Фактично провели нас сторінками цього твору через український простір і час, хоча й не на території України. Мені видається, що це готовий кіносценарій, тут вже і ролі розписані. Бо це пише галичанин про галичанина з любов’ю до Галичини.

Я не приймаю кондової унітарності мови. Територія буття української мови величезна. Не може галичанин чи закарпатець запитувати у столиці, як сказати чи написати те чи те слово. Він говорить, як навчили батько й мати, за місцевою традицією. Мовознавці тепер навертаються до мови як витвору народу, а не лінгвістів”, — наголосив Павло Гриценко.

Дуже доречною була поява на презентації **Радослава Жука,** модерного архітектора з Америки, який приязнився з Гординським і нині мав у Києві виставку творів його українських церков в Америці. Він подякував організаторам презентації за запрошення, подаровану книжку і розповів про свої творчі дискусії з Гординським.

Своїми враженнями від прочитання книжки Богдана Гориня поділилися академік, мистецтвознавець **Олександр Федорук,** академік **Микола Жулинський,** професор **Дмитро Степовик,** доктор історичних наук **Арсен Зінченко,** поет **Павло Щириця.**

Промовці відзначали ґрунтовність історичного дослідження, документальність джерел цієї праці, глибинний культурний аспект, мистецтвознавчий, соціополітичний, психологічний; уміння автора добирати ілюстративний матеріал, його бездоганне знання мистецтва. Праця написана добірною українською мовою за справжнім українським правописом.

Дискутували про визначення жанру цього твору: чи це колаж, чи енциклопедичний роман тощо. Але всі погодилися, що твір читається на одному подиху, що його писав не просто сумлінний науковець, а талановитий письменник. Книжки оформлені надзвичайно естетично. І художники, і видавництво попрацювали на славу.

Усі зійшлися й на тому, що автор цієї книги Богдан Горинь — сам історична постать, він та його брат Михайло Горинь зробили дуже багато для відродження незалежної України. У цій книзі він став врівень зі своїм головним героєм. Тому що малим людям показати велетня не вдається.

А дивовижна активність автора останніх років — це, мабуть, моральна компенсація за мордовські табори, у яких він перебував, хоча й там не переставав працювати, написавши, зокрема, монографію про видатного художника Опанаса Заливаху. Прозвучала пропозиція авторові написати історію українського мистецтва за кордоном, бо значна частина роботи вже виконана.

“Ця мужня патріотка зуміла породити і виплекати в своїй душі свободу”.

«Я камінь із божої пращі»

Наведеною метафорою відомий поет і громадсько-політичний діяч Олег Ольжич, закатований гітлерівцями 1944 року в концтаборі, так охарактеризував велику когорту українських незламних патріотів, які в “добу жорстоку, як вовчиця” безпосередньо брали участь у визвольних змаганнях з окупантами різних мастей, що з’являлися на теренах України. До цієї когорти належить і мужня поетеса Катерина Мандрик-Куйбіда, про яку Дмитро Павличко у передмові до другого видання її книжки поезії “Благослови вогнем” (Львів: Літопис, 2010 р.) пише: “Слово Катерини Мандрик-Куйбіди несе в собі заряд такої мужності, непокори й людяності, які стають зразками високоморального життя для сучасних і майбутніх поколінь української нації. Це, безперечно, поезія великої натхненної боротьби за українську державність душі, що сформувалася не з учнівського надуманого патріотизму, а з конкретних вражень учасниці збройних змагань за нашу національну свободу”.

Маючи поетичний талант, велику працьовитість і особливе творче горіння, вона за власним внутрішнім покликом у часи бандерівського змагу, застійні “брежнєвські” роки і після них пише від чистого серця вірші, про які не могла і думати, що вони можуть бути опубліковані. А поезія її цікава, хвилююча, націєтворча й щира, у ній — про реальний доокружний світ, про біль і радість людської душі.

29 травня у конференц-залі Львівського історичного музею відбулася урочиста церемонія вручення нагород переможцям III Всеукраїнського літературного конкурсу патріотичної поезії імені Катерини Мандрик-Куйбіди та презентація другого тому антології громадянської лірики “Свіча під небом грозовим”. На жаль, серед присутніх не було лауреата другої премії цьогорічного поетичного змагу письменника з Херсона Миколи Василенка. Організаційна управа конкурсу не ризикнула запросити позадев’яностолітнього пана Миколу в не близьку дорогу, а було вирішено вручити йому високу нагороду в рідному Херсоні на одному з літературних вечорів.

Сьогодні пропонуємо читачам улюбленої газети есей-спогад Миколи Василенка “Я КАМІНЬ ІЗ БОЖОЇ ПРАЩІ” про нелегкі часи випробувань українських письменників-патріотів у радянських концтаборах, серед яких творили історію “вільної” літератури і Катерина Мандрик-Куйбіда, і Микола Василенко.

Олесь ДЯК

Микола ВАСИЛЕНКО

Катерина Мандрик-Куйбіда народилася 1927 року в селі Сукіль Івано-Франківської області, де неповторні зеленою красою гори, розкішні ліси і вирізьблені природою гранітні стрімчаки своєю мальовничістю невільно витворюють у людині любов, щемку прив’язаність до рідного краю, свободи і поезії — а це вже перші підвалини патріотизму, усвідомлення себе як громадянина рідної Батьківщини:

Ось вони — мої Карпати:
Хвилі сосон і смерек —
Підбадьорливі сонати,
Закарбовані у смерк.

З дитинства, як джерельну оздоровлюючу воду, вона плекає у серці любов до рідного краю, тому не випадково у роки юності, коли 1939 року на західні землі України присунули совєтські окупанти й почали антигуманними, жорстокими, варварськими методами поспішно утверджувати свою владу терору, за сумнівними доносами ув’язнювати українських патріотів, яким ліпили ярлики “українських буржуазних націоналістів”, безпідставно чинити розправи над “неугодними”, масово переслідувати й родинами висилати в далекий сибірський край, де від примусової непосильної праці, приниження, знущання і голоду вони швидко гинули, а коли прийшли німецькі окупанти й так само, як попередники, почали тероризувати людей, вона без зволікання стає на стежку боротьби з окупантами. Оскільки знає гірський терен свого краю, як власну долоню, то відомими тільки їй стежинами переводить похідні групи вояків УПА через гори і ліси до місцин дислокації, — виконує обов’язок зв’язкової. А у кінці сорокових років іде у підпілля, опікується пораненими повстанцями, забезпечує харчами, пере їхню одіж.

1950 року її заарештовують, запроторюють до тюремних камер, до яких, як думали, ніщо не може проникнути: ні сонце, ні рідне їй слово, ні надія на вижиття. Але помилилися.

Крізь кам’яні стіни в’язниці і зачинені масивними замками металеві двері пройшла Муза і заговорила до неї словами звитяжної поезії, оптимізму і віри у перемогу свого народу над утискувачами:

Ой тюрмо, ой тюрмо
Станіславська...

Сидимо в підвалі,
Як оті мерці,
Нам тюремні стіни
З’їли рум’янці...

Що слідчий питає,
На все кажем: “Ні!”.
А він кулаками
Б’є по голові.

А якщо не впала,
То б’є у живіт,
А потім у груди...
Аж темніє світ.

1950 р.

Після тривалих допитів і фізичних тортур суд виносить вирок — 10 років ув’язнення в режимних сталінських концтаборах і позбавлення громадянських прав терміном на 5 років.

1951 року в худоб’ячому вагоні з іншими в’язнями її етапують на Північ до жіночого концтабору №4, місто Інта. У тому ж місці, у ті ж роки в концтаборі №2 відбував і я свій термін ув’язнення. У таборі Катерині Мандрик на в’язничому бушлаті одразу ж пришивають номер В-1-684, — нове її прізвище, на яке мусила озиватись.

Тайга. Бараки, як могили;
Дроти ощирились колючо.
Сніги довкруж усе закрили.
Безрадісно і неминуче...
.....

Переживу — не перебуду!
Перетерплю, перекигичу
І вас до праведного суду
Колись покличу.

1954 р.

На Півночі, зазнавши виснажливої праці, приниження й знущання наглядачів, вона духовно не зламалась, не згубила віри у справедливість, в українську національну ідею, за яку бореться. Спілкуючись з однодумцями, мріє про звільнення України від сталінської тиранії і, удухотворена такою вірою, усупереч концтабірним заборонам, ризикуючи, пише вірші про каторжне існування політичних в’язнів, виливає своє почуття суперечливості, несприйняття національної пригнобленості:

Боротьба обернеться в легенди.
А тепер — лиш кров і смерть...
Хрести.
Прочитайте наші тестаменти —
Ці бажань зникаючі сліди.

З вірою у Господа святого,
З честю, що знамена підняла,
Ми ішли на смерть заради того,
Щоб Вкраїна вільною була.

1950 р.

Крім глибокого почуття любові до рідного краю, України, її не менше за тяжких умов життя підтримувала велика віра у Бога. “З молитвою до Бога, — пише Катерина Мандрик в автобіографії, — я стійко переносила всі нелюдські умови пересилок і концтаборів. Молитва до Бога допомогла пройти через всі муки комуністичного пекла знущань”.

9 травня 1956 року, вийшовши на волю, дозволу на повернення додому не отримала. Вона залишається спецпоселенкою в Інті. Там виходить заміж за давнього знайомого Степана Куйбіду, який відбував десятилітнє ув’язнення за участь в Українській Повстанській Армії. Там народжує трьох синів. В Україну повернулася 1964 року інвалідом другої групи, поселилася з дітьми в місті Болехові, куди за рік повернувся і Степан Куйбіда. Маючи велику патріотичну мету і духовну волю, яку міцно гартувала в каторжних сталінсько-беріївських концтаборах, Катерина Мандрик-Куйбіда не залишає літературну творчу діяльність, збирає фольклор, має активну громадянську позицію. У 90-х роках, коли постала незалежна Україна, бере участь у всіх національно-суспільних процесах, мітингах, конгресах, з’їздах, кличе до вищої європейської цивілізації, до політичної свободи і захисту української мови від русифікації.

Її подвижництво на життєвій стезі гідно оцінили відомі сучасні письменники і літературознавці. “Дивовижне, захоплююче враження справляє героїчне життя і духовний світ Катерини Мандрик-Куйбіди! — пише Микола Жулинський у статті “Яке велике щастя — вірити!”. Рідкісне поєднання самопожертви в боротьбі за волю Батьківщини і творчої самореалізації. Ця мужня патріотка зуміла породити і виплекати в своїй душі свободу. Свободу вибору місця в національно-визвольній боротьбі та свободу творчого самоздійснення”.

14 березня 2004 року поетеси Катерини Мандрик-Куйбіди не стало, відійшла у вічність. Вдячні земляки у Болехові 2007 року спорудили їй пам’ятник, її ім’я носить школа. Видавництво Літопис: Львів, 2012 р. видало друком твори поетеси у трьох томах: “Ми Україну обороним” Т. 1, Поезія, автобіографія; “Піснями скріплюємо волю” Т. 2, “Із пісенної скарбниці Катерини Мандрик-Куйбіди”; і “Родовід вкраїнський вічний” Т. 3, Статті, рецензії, спогади, листи.

Воістину український народ тримається на подвижництві своїх героїв, титанів незламного духу, які у постійній боротьбі з тиранами виборювали людині достойне життя.

Згадуючи каторжні роки, мені легко писати про першопрохідців незалежності України, цивілізації і демократії, бо не з преси довідувався про них, а особисто знався з багатьма у роки ув’язнення на Далекій Півночі. Тоді я відбував свій реченець у чоловічому концтаборі політичних в’язнів №2, а жіноцтво — у таборі № 5, разом працювали на вугільних шахтах. Пізніше, вийшовши на свободу, активно листувалися, підтримували дружні стосунки. І досі пам’ятаю молодих дівчат-політв’язнів, українських патріоток: Дарину Масюк, Славу Крижанівську, Олю Мороз, Славу Лятушевську, Рому Сімків, Олю Мацелюх, Любу Пальчевську, Катерину Мандрик, — вона писала вірші й конспіративно надсилала їх до нашого табору. Мої табірні друзі у свій конспіративний спосіб, підкуповуючи наглядачів тютюном і цигарками, передавали дівчатам мої вірші. А 1 січня 1954 року вони передали нам (ув’язненим парубкам) смачний торт, який спекли у таборі з надісланих з України домашніх продуктів. Того дня я написав вдячного вірша і подбав, щоб його прочитали наші дівчата:

Мені сказали, що ваш торт медовий,
З горіхів спечений, крупи й пшона,
Що в ньому цукор і мигдаль чудовий
І навіть добра чарочка вина.

Не знаю, — в їжі кепський я знавець.
Але що в ньому запах мого краю,
Любов і свято, доброта сердець —
Про те я достеменно знаю.

1 січня 1954 р.

Незабаром у відповідь друзі принесли віршований катрен щирої подяки, який був підписаний ініціалами: К. М. Впевнений, що це був вірш Катерини Мандрик, яка була наймайстернішою з-поміж тих, хто писав вірші у таборі, ховаючи їх від кагебістських нишпорків, як і я, у закоркованих пляшках на терені шахти.

Сповідь Маминій Вишні

Ярема ГОЯН,
лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, заслужений діяч мистецтв України

Продовження.
Поч. у ч. 22 за 2018 р.

“Я козачка твоя, Україно!”

“Я козачка твоя, Україно!” — співала на весь світ Раїса Кириченко і так назвала свою чудову книжку з подякою письменникові Анатолію Михайленку за допомогу записати сповідь про пережите і переспіване. Стоїть на весь зріст на крилі книжки диво-красуня Раїса Кириченко в маєві розкішних садів. Цвіте полтавськими узорами її білосніжна блуза, святістю першої барви небесної веселки — червоної! — виграє під сонцем намисто, як висвячений у раю хор вишеньок. Ясне ангельською святістю лице Українки піднесено-звернуте до людей і сяє пречистою любов’ю праведної дочки нації, а ласкаво піднята в божественну блакить права рука зі спрямованими в небо п’ятьма делікатно ніжними пальцями, як чудесними музичними струнами, несуть у визволений сонцем простір, де владарює свобода, її унікальний голос і думу рідної землі.

Розгортаю книжку — дорогий мені подарунок-реліквію зі “Світлиці Раїси Кириченко”, що завітав у мою оселю до дня народження, у зеніті сонячного літа, якраз у день Святих Апостолів Петра та Павла, і бачу автограф, писаний рукою полтавки Вікторії Срібної, як світелко од моєї “Сповіді перед листом”, опублікованої в газеті “Слово Просвіти”:

“Великому Українцеві і Патріоту Яремі Петровичу Гояну від земляків “княгині української пісні” Раїси Кириченко. Сердечно, з любов’ю, Господнього Благословення. Многії літа!!!”

Читаю святе просвітянське слово, слухаю пісню української княгині Раїси Кириченко, освітленої трьома орденами славної київської Княгині Ольги із давньої європейської Української Держави — Київської Русі — і вклоняюся виписаним словам учительки Вікторії Срібної, бо ці слова, як і пісні, плинуть із Сповіді Маминій Вишні.

Пісня українська вічна, як і душа народу. Пісня народна, слово народне зберегли націю. Співає душею Раїса Кириченко і гордо промовляє на весь світ: “Я козачка твоя, Україно!” Слухаю і звернуся цієї сповідальної хвилі до вже згаданої тут книжки Анатолія Пашкевича “Мамина вишня” і пісенної перлини нації, яку композитор Анатолій Пашкевич і поет Дмитро Луценко створили, а славна Раїса Кириченко виспівала-вимолила. І так рідною трійцею зійшлися свято біля Маминої Вишні, що материнською любов’ю обійняла їх, як Мама пригортає своїх дітей, — композитор Анатолій Пашкевич і співачка Раїса Кириченко стали першими лауреатами заснованої літературно-мистецької премії імені Дмитра Луценка “Осіннє золото” і засвітили у вишневому цвітінні зорю дитинства, зорю пам’яті.

Пречиста пелюстка

Книжка ця — “Мамина Вишня” — пречиста пелюстка з маминої вишні, що зросла в Україні, а з садка вишневого коло хати видно її на цілий світ.

Книжка ця — райська колиска маминої пісні, яка в Україні святилась, а з веселих вікон білої хати почув її цілий світ.

Книжка ця — жива краплина маминої любові, яка із серця впала в рідну землю України, і любов ота для її дитини велика, як ясний світ.

Любов матері — велике диво на землі, яке являється з вічності буття і не покидає дитину довіку. Вона чудотворна, як те біблейське гірчичне зерно, яке Ісус Христос у притчі, розказаній для своїх учнів, порівняв із Царством Небесним. Малесеньке те зернятко, найдрібніше з усього земного насіння, а один чоловік узяв і посіяв його на полі своїм. І коли зійде з того зерняти паросток, і виросте, і стане деревом, то віття пустить таке велике, що птаство небесне злітатиметься і кублитиметься у віттях його.

Росте древо материнської любові, росте-розростається день за днем, літа за літами, корінням дедалі щедріше рідниться з землею і дає силу дітям, а кроною молиться до неба і дарує дітям світло. І хоч діти самі вже немолоді, а у вітті маминого древа вони маленькі, як гірчичне зернятко, бо для матерів ми завжди діти. І має те древо чарівну дивовину — воно буяє вічною зеленню, і дай, доле, щоб на ньому не зів’янув жоден листочок, бо любов материнська — як ангел-хранитель цілого роду. І навіть із сивої вічності бачить мама своїх дітей, онуків, далеких нащадків і береже їх у сяйливому древі любові.

А із сонячного материнського німба являється нам дитинство, як найкращий у світі кольоровий сон. І випливає із золотистих серпанків мамина усмішка, як веселий серпик молодого місяця, і слово ревної молитви стоїть на колінах перед образами, і сестриця-пісня на крилах високого голосу літає під білою стелею хати, і мають крилами вишивані рушники зі стін, як райські птахи, і Великодня паска, щойно вийнята з печі, сяє на маминих руках, як сонце, і вишня притулилася до вікна та заглядає в шибку кожним листочком, кожною пелюсточкою, ніби зійшла з небес, щоб на землі берегти отчу хату.

Вишня, мов душа, світить коло української хати.

Вишня — берегиня святого спокою родини, вона хрестить нас перед сном і на світанку, благословляє в дорогу і, ставши навшпиньки, вічно виглядає з-за верхівки даху нас у далеких полях, і обнімає гнучким гіллям, як рідних дітей,— листочком погладить, пелюсткою білою-пребілою помилує, вишенькою обдарує.

Вишня — мати, яка стоїть під небом України, приклала руку до чола і дивиться з-під долоні на сонце, і виглядає в блакитних небесах кращої долі для своїх дітей. То не краплі роси й дощу блищать на листі, то сльози тремтять на віях — сльози радості й смутку. І не висушити їх теплим променям і голубим вітрам, і не витерти їх, бо сльоза очищає душу. То не білі пелюстки вишневого цвіту спадають на землю сніговою завією, а посивілі від тривог мамині дні, бо мати взяла усі болі родини на свій молодий цвіт. То не темно-червоні вишні поміж зеленим листом, омиті світанковою росою, виграють у веселкових барвах, а мамина радість квітне над землею у блакитно-золотавому серпанку. І весь оцей політок радості з маминого древа — цілому родові: вишеньку, як мамину пучку, дві вишеньки і три вишеньки вкупі — як пальці правої руки, складені для хрещення, п’ять вишеньок — як мамина рука, дотик якої довіку відчуватимемо на своєму чолі.

Та радість обривається, мов найкраща струна у скрипці в мить веселої гойної мелодії, і тільки щемливо-жалібний звук, поранивши серце, довго квилить над землею, поки знову не стане піснею. Настає у розповні щедрого літа сумна година, коли виходять мама за хатній поріг у вічну путь і слід їх земний світиться в небесах, а в саду білим цвітом плаче мамина вишня.

Сльоза жива — зі сльози народилася пісня і продовжує мамине життя.

Сльоза жива — зі сльози зійшло слово і береже в собі мамине життя.

Сльоза жива — зі сльози закільчилася книга “Мамина Вишня”, а в ній світить мамине життя.

...Була печальна година. Оселя поета Дмитра Луценка оплакувала свого господаря, а душа його сумно дивилася з вічної путі, згорьовано слухала слова прощань і зажурено мовчала разом з піснями, які злетілися з усієї України пом’янути свого батька.

Біліла зима, відходили Різдвяні свята, люди посвятили на Водохрещу воду і скроплювали хати, аби добрий дух беріг їх на землі, а в сонячному надвечір’ї золотилися хрести Печерської лаври, і їх благословенний знак світився в оселі, яка плакала за хрещеною душею.

Журився рояль, і не було тепер на світі такої сили, яка б змогла підняти його важку кришку та на рідних акордах дати крила пісням, і не було, здавалося, таких пісень, які могли б розрадити в годину туги.

Та ні — була одна така пісня, одна-однісінька серед своїх посестер. Вона тужливо мовчала, та її голос на тихій поминальній хвилі чули під серцем усі. Вона бриніла в слові, тремтіла в сльозі, молилася в мовчанні, вона білим інеєм і сивим сумом визирала з кожного хатнього кутка і шукала господаря, і кликала його кучерявим гіллям з усіх чотирьох сторін світу, і пильно в очі заглядала, і слухала...

Похилилася в жалобі мамина вишня в саду.

Тугою повите вічне древо української пісні.

Упав із запашної квітучої гілки один листочок, одна посивілобіла квітка — і сиротливо заплакав вишневий цвіт.

Упав листок на землю, і земля прийняла його, як рідного сина.

Біла пелюстка сльозою засвітить на могилі, а в небосяжній кроні пісенного дерева шумітимуть хоралом пам’яті його пісні.

Заболіло під коренем у вишні, що зросла з полтавських чорноземів у батьківському саду Березової Рудки.

Закололо під серцем, затужила душа усього роду поета, що вийшов у світ з вишневої колиски. Шестеро дітей вигойдала та колиска, а над чесним і мудрим хліборобським родом схиляла в благословенні гілля вишня край хати — пісня народу.

Осиротіла мамина вишня. Не прийде вже до неї син тихим кроком по землі, а піснею прилетить у небесах під благословення білого цвіту.

Прилетить з Тарасової гори над Дніпром, де вперше прозвучала вона на Шевченковому святі.

Зупинилося втомлене серце поета і прийшло на вічний спочинок до серця милої донечки Ларочки, що лишилася жити в пам’яті мами і батька вічною студенткою:

Я жду твого повернення, як дива,
а див таких, я знаю, не бува.

Невтолимий біль утрати, ніхто не вертається з вічної путі, та лишається багатий талант любити людей, пекуча сльоза і невтишима пісня:

Та не порадує літо
Душу мою молоду —
Плаче тепер білим цвітом
Мамина вишня в саду.

Пісня “Мамина вишня” уже дихала в хаті, лише голосу її ще не було чути.

Запала довга пауза, як у музиці. Ніхто не наважувався взяти слово, бо всі розуміли, що після цієї паузи має статися щось дуже важливе в цій поминальній сповіді. Сиділи, мовчали, згадували кожен щось своє задушевне про господаря дому, і ніхто не зважувався порушити мовчання, бо передчуття підказувало, що в цей час, може, поет промовляє до кожного з нас, і ми слухаємо в собі його милозвучний голос:

“Я вам скажу, що немає, певно, такого і поета, і композитора, який би не присвячував матері своїх кращих рядків, — чув я ніби з далекого сонячного ранку добру мову поета, який любив привітатися: “Доброго дня, добра людино!” — Бо мати переливала нам свою радість і свою надію в колискових піснях, бо мати благословляла нас у далеку дорогу, коли ми підростали і йшли в широкий світ, бо мати в зойках чекала наших листів з фронту, бо мати з любов’ю й сльозами зустрічала мене тоді, коли я, поранений, повертався з госпіталю додому в своє рідне село Березову Рудку, що на Полтавщині.

Я присвятив матері чимало пісень, а між ними одного щасливого дня народилася “Мамина вишня”.

Пригадав я своє рідне село, свою хату, садок і там, у саду, мамину вишню. Звідтіль я йшов у широкий світ. Біля воріт вишня проводжала мене пахучим цвітом і плакала так, як і мати плакала, коли я виїжджав із рідного села. Вишня зустрічала мене й тоді, коли я повертався, а мами вже не було. Приїхав якось додому, був травень, одцвітала мамина вишня. Чому мамина? Бо завжди мама рвала з неї найперші вишеньки і частувала нас. Ми ту вишню так і назвали — мамина вишня... І ось я стояв, бачив, як дерево ронило на землю запашний цвіт, і білі пелюстки здалися мені слізьми, і народився в мене вірш. Але не одразу і не скоро він став піснею, бо пісня — то слова і музика. А музика, яку написав мій друг, талановитий композитор-пісняр Анатолій Пашкевич, — чудова. Сердечна музика. Думаю, про матір саме так і треба писати, співати, говорити, любити її і вічно поклонятись — усім серцем. Бо всі ми — наших матерів діти”.

Зітхнула тиша — з-за столу підвівся Анатолій Пашкевич, мовчазний і тривожний, і з журби його виростала мамина вишня, яку вони удвох з другом Дмитром Луценком посадили для України. Поет і композитор написали багато гарних пісень, які полюбили люди: і “Хата моя, біла хата”, і “Ой ти, ніченько”, і “Любисток”, і “Батькове серце”, і “Гуси летіли”. Але Анатолій Пашкевич на похороні друга згадав тільки одну — “Мамину вишню”, згадав у найтяжчу хвилю життя, коли діти хочуть, щоб їх почула мати.

Вишня росте і біля батьківської хати над тихоплинною Случчю, де виколисалася пісня Анатолія Пашкевича, і війна не змогла випалити їй душу. А в прихистку вишневого віття цвітуть під вікнами хатини червоні тюльпани, які насадила мати. І щасливо було квітам і вишні відчувати теплі мамині руки.

Анатолій Максимович підійшов до рояля, який тужливим мовчанням вшановував пам’ять господаря, торкнувся темної прохолодної поверхні, будив спомин із давноминулих днів:

— Тут, на цьому ось місці, ми з Дмитром Омеляновичем садили однієї ночі “Мамину вишню”, стелили їй свої українські душі, а небом їй хай буде любов наших матерів. Пісня прийнялася в цій оселі, розбудила весь великий будинок і зайшла в кожен дім, де її й не чекали такої пізньої години, тож хай вона і нині засвітить, як жива душа друга...

Натиснув на клавішу магнітофона, що сиротливо тулився на роялі,— і в хаті розквітла мамина вишня, і заплакала білим цвітом за праведною душею...

Червоно заходило сонце, відпливав у вічність ще один день життя, а завтра знову насунуть клопітні будні і в суєті житейській потьмарять світло згаслої зірки, і призабудеться все, що журилося-говорилося у поминальну годину.

Далі буде.

“Осердям численного творчого надбання завжди була родина”.

Бродвейський мюзикл на українській сцені

Едуард ОВЧАРЕНКО

Напередодні завершення театрального сезону Київський національний академічний театр оперети підготував яскраву прем’єру мюзиклу “Скрипаль на даху” на музику Джеремі Бока. Основа сюжету — повість Шолом Алейхема “Тев’є-молочник”.

Уже традиційно напередодні прем’єрного показу творча група зустрілася з представниками ЗМІ.

“Наша нова вистава про Україну, про співіснування людей, які знаходять спільні цінності, що називаються традиціями. Три роки тому уривок зі “Скрипаля на даху” ми показали на “Вечорі мюзиклу”. Маємо вже добру традицію: якщо під час одного з концертів показуємо гарний номер, то потім за цим сюжетом створюємо виставу.

Шлях цього твору до українського глядача був нелегким і тривав п’ять років. Спочатку нам давали дозвіл на постановку лише на один рік і при цьому ми мали заплатити 29 тисяч євро. Звичайно, віднайти такі кошти нереально. Врешті ми домовилися, що ця вистава буде в репертуарі нашого театру два роки і заплатили за це значно скромнішу суму. Можливо, у переговорному процесі допомогло те, що наш театр став членом Міжнародної асоціації “Опера Європи”. Однак умови непрості, оскільки доводиться платити за збереження нотного матеріалу, робити інші відрахування.

Але якщо ми хочемо не тільки говорити про Європу, а й ставити на українській сцені великі музичні твори і якісну драматургію, то маємо за це платити. У цьому проекті допомагає “Укргазбанк”, який є нашим партнером протягом 2018 року.

Цей проект для нас складний. З одного боку, ми проводимо паралелі з тим, що сьогодні переживає Україна; з іншого — на перших репетиціях деяким акторам, які звикли працювати в жанрах оперети і мюзиклу, було складно перелаштуватися на роботу з глибокодраматичним матеріалом. Але врешті їм вдалося впоратися з цим нелегким завданням”, — розповів режисер-постановник, очільник Національної оперети України Богдан Струтинський.

“У мене було конкретне завдання — об’єднати наші ідеї і вивести їх для глядача в загальній формі. У першій дії ми створили рай сім’ї, рай людського щастя, а в другій цей рай зникає, його знищують. Уся стилістика і візуальний ряд вистави створені під впливом творчості видатного французького художника Марка Шагала. Такі самі вітражі, як у нашій виставі, можна побачити у Мецькому Кафедральному соборі (Франція)”, — зізнався художник-постановник Олександр Білозуб.

Також про роботу над новою виставою розповіли балетмейстер-постановник Вадим Прокопенко, диригент-постановник Ігор Ярошенко, художник із костюмів Ірина Давиденко, хормейстер-постановник Сергій Нестерук, перекладач лібрето українською мовою Яна Іваницька.

Мюзикл складається з кількох історій, які доповнюють і продовжують одна одну, створюючи мальовничу та багатогранну картину життя містечка Антонівка, в якому мешкають українці, євреї і росіяни. Трагікомічна історія про турботи Тев’є-молочника, який намагається видати заміж дочок, об’єднується з філософським обговоренням загальнолюдських проблем старого мудреця зі Всевишнім та оригінальним уявленням найрізноманітніших проявів божої Любові, яка живе в кожному з нас.

22 вересня 1964 року відбулася прем’єра “Скрипаля на даху” на Бродвеї. І вже наступного дня стало зрозуміло, що на небосхилі музичного театру зійшла нова зірка. Кращий тому доказ — до часу закриття, 12 липня 1972 року, мюзикл зіграли на Бродвеї 3242 рази. А 1965 року цю постановку удостоїли дев’яти нагород Тоні. Оригінальний склад виконавців очолював відомий бродвейський актор Зеро Мостел.

П’ять років потому “Скрипаля на даху” представили лондонському глядачеві. Роль Тев’є тут виконував ізраїльський актор Хаїм Тополь, який отримав схвальні відгуки критики і став сенсацією театрального сезону. В Лондоні “Скрипаля” зіграли 2030 разів.

А перші покази київської постановки дають усі підстави сподіватися, що українські актори також впишуть яскраві сторінки в сценічну історію цього мюзиклу. У виставі задіяна вся трупа театру. Особливо запам’ятовується народний артист України Микола Бутковський, який виконує роль Тев’є-молочника. За багато років служіння в Національній опереті України він створив низку комедійних образів, а цього разу в його виконанні постав глибокодраматичний герой. По-новому розкрили грані свого творчого обдарування народні артисти України Володимир Богомаз, Валентин Рожков, Людмила Маковецька, заслужені артисти Ірина Беспалова-Примак, Ганна Довбня, Валентина Донченко-Бутковська, Арсен Курбанов, Ігор Левенець, Ася Середа-Голдун, Сергій Авдєєв та багато інших.

А життя як пісня

Надія СВИЩЕВСЬКА,
голова Сарненського районного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, Рівненщина

У Сарненському районному будинку культури відбувся творчий вечір “З піснею до Вас…”, присвячений ювілею відомого на Рівненщині композитора-пісняра, члена Національної всеукраїнської музичної спілки, заслуженого працівника культури України, першого лауреата обласної митецької премії ім. Германа Жуковського у номінації “ За композиторську діяльність” Віктора Григоровича Торчика.

Ювіляра нагородили Грамотою Верховної Ради України, а за активну просвітницьку діяльність, вагомий особистий внесок у розвиток української культури — ювілейною медаллю “100 років Рівненській Просвіті”.

Віктор Торчик — автор творів для оркестру народних інструментів, хорів, солістів, вокальних ансамблів. Він активно займається науково-пошуковою роботою з відродження традицій і звичаїв поліщуків, відзняв і занотував десятки місцевих обрядових дій. Ці напрацювання лягли в основу збірки “Коровайні мотиви Сарненщини”, що була високо оцінена фольклористом Національного заслуженого академічного народного хору України ім. Григорія Вірьовки Марією Пилипчак. Вступне слово до збірки написав академік Анатолій Авдієвський. Невдовзі з’явилася нова збірка пісень для учасників художньої самодіяльності “Краса і мудрість, і любов”, до якої увійшли твори, написані на вірші Володимира Сосюри, Миколи Луківа, Леоніда Куліша, Юрія Ковальського, Миколи Пінчука, Ліни Костенко, Лариси Сай, Валентини Ксендзук, Петра Велесика, Олександра Богачука, Тетяни Корнійчук, Валентини Петренко, Надії Свищевської.

— Найважливіше для мене як композитора — вловити характер поезії, — ділиться секретами пісенної творчості ювіляр. — На тексти, які припадуть до душі, музику пишу миттєво.

Візитівкою району став “Гімн Сарненщини” та “Сарненський вальс” написаний на слова Валентини Петренко.

2000 року на Всеукраїнському конкурсі створення пісні про курортне місто Трускавець, в якому брали участь професійні композитори України, Віктор Торчик здобув перемогу. А 2015 року разом з відомим волинським композитором, поетесою Світланою Бояркевич написав пісню “Це моя Україна”. 2016 року видана нотована збірка Валентини Ксендзук “З легкої руки”, музику до пісень створив В. Торчик.

Для написання пісень композитору найбільше імпонують твори, створені поетами Сарненщини. Серед шанувальників Віктора Григоровича народна артистка України Наталія-Марина Фарина, у виконанні якої вийшов у світ компакт-диск під назвою “Жінка і спогади”. До нього увійшли твори композитора на вірші Валентини Ксендзук, Ліни Костенко, Валентини Петренко, Тетяни Корнійчук.

Нині Віктор Торчик продовжує керувати народним аматорським хоровим колективом районного будинку культури. Найближчим часом готує до друку нову пісенну збірку та новий професійний студійний компакт-диск. Маестро можна зустріти у начальних закладах району, на ювілейних дійствах талановитих земляків, фестивалях, концертах. Простий, інтелігентний, життєрадісний і невтомний, з молодечим запалом — Віктор Торчик сповнений оптимізму, творчих задумів.

Осердям численного творчого надбання завжди була родина. Перший друг і порадник — дружина Раїса Микитівна, лікар за фахом. Донька Віталина також обрала професію лікаря, виховує двох діток, які додають світлих промінців на життєвій дорозі ювіляра. Син Григорій працює у центральній районній бібліотеці.

Володимир НАРОЗЯ: «Жити в Киргизстані з Україною в серці!»

Богдан ЗАЛІЗНЯК,
керівник прес-центру наукової журналістики ЗНЦ НАНУ і МОНУ, м. Львів

В НУ “Львівська політехніка” відбулася зустріч під символічною назвою — “Українці в країні Іссик-Кулю і місячної квітки Айгуль” за участю голови Ради українського товариства Киргизької республіки “Берегиня” Володимира Нарозі, радника посла Киргизької республіки в Україні Мерінбека Апишева, оповідача киргизького народного епосу Манас Талантаали Бахчієва та президента Міжнародного фонду Саякбай-манасчі Саматбека Ібраєва.

Мерінбек Апишев розповів про те, що між Україною і Киргизією склалися міцні культурно-гуманітарні стосунки: “Моя країна — в центрі Центральної Азії. Дев’ять адміністративних територіальних одиниць власне й становлять Киргизію. Понад 22 тисячі українців живуть у Киргизстані, а в Україні — приблизно 1 тисяча киргизів... Цьогоріч Чингізу Айтматову було б 90 років. Тому 2018 рік відзначаємо як Рік Чингіза Айтматова. Його твори перекладено 176-ма мовами світу в 128 країнах... Сподіваюсь, зустріч зблизить наші народи”.

Таки зблизила. Бурхливими оплесками зустріла аудиторія голову Ради українського товариства Киргизької республіки “Берегиня” Володимира Нарозю, який розповів про перебування українців у цій країні: “Історія українців у Киргизстані налічує 150 років. Український науковець Олександр Федченко вважає 1868 рік початком існування українців у Киргизстані. Українці у Киргизії ніколи не були репресовані. До речі, випускники Львівської політехніки також працюють у Киргизії. Було серед місцевих українців багато і “червоних директорів”, і голів колгоспів. З 350 нардепів 11 — українці.

1897 року, під час першого перепису населення в Російській імперії (а перепис вівся за рідною мовою людей), було 24 тисячі 878 українців. Подам ще кілька цифр: 1926 року в Киргизії проживало 63 тисячі українців (6,4% населення республіки), 1939-го — 137350 (9,4%), 1959-го — 137600 (6,6%), 1989-го — 108027 (2,1%). А 2016 року, коли було створено українське товариство “Берегиня”, українців налічувалось уже 12691 особа (0,2%).

Від 13 червня 1993 року українці жили під девізом “Вчимося жити в умовах діаспори”, а вже від 9 листопада 2014-го — під україноцентричним закликом-покликом “Жити в Киргизстані з Україною в серці”.

Серед стратегічних цілей і завдань: відродження національної самобутності, підтримання духовного і матеріального розвитку; утвердження міжнародної злагоди; подальший розвиток співпраці України і Киргизстану. І головне — утвердити Україну як цілісність, розвиваючи якомога активніше культурно-просвітницький напрям діяльності.

Серед виступаючих присутнім особливо сподобались Марія Наумова (яку називають “дівчина-оркестр”), її родичі — з українського роду, вона — студентка Американського університету в Центральній Азії, м. Бішкек, і Талантаал Бахчієв, оповідач Манаса, своїм співом.

На завершення акції директор МІОК Ірина Ключковська подякувала гостям за відвідини України, Львова та Політехніки: “В Україні — 42 млн населення. А ще 20 мільйонів — і в Японії, і в Новій Зеландії, і в Канаді, і в Америці, і в Польщі (понад 2 млн), і в Киргизії... Я думаю, що ви, присутні тут молоді люди, були подивовані тим українським розвитком. Там, у Киргизстані, українець вчився і прагнув набувати сакральних знань. Люди, які зберегли національну культуру, набули знань про нас. Дивовижна країна з дивовижним епосом, який створив батьківщину для наших українців”.

Замилування в рідний край з пересторогою

Війтик-Ющук О. Чому квіти розцвітають. Ющук І. Якось уранці. — Тернопіль: Богдан, 2018. — 128 с.

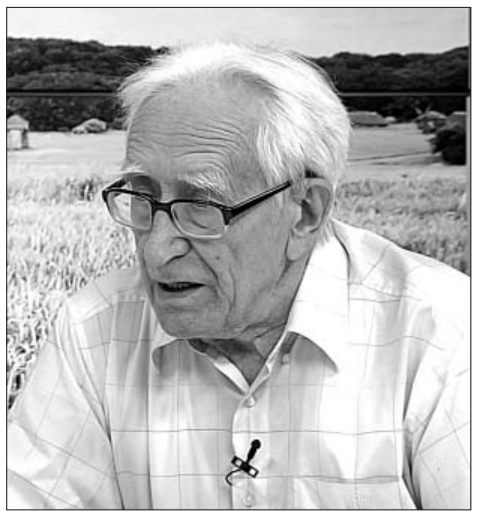

Олег ГРИНІВ,
професор, м. Львів

Авторами рецензованої книги виступають відомий науковець, письменник, перекладач Іван Ющук і його дружина Ольга, яка, на жаль, відійшла у засвіти. Їхні твори можна трактувати як кодекс краси й моральності. Вони готують дітей до розуміння життя в суспільстві.

У виданні поміщені твори різні за жанром, але зі спільною метою. Поезія кличе читача у світ прекрасного, а повість-казка “Якось уранці” застерігає від лихих підступів, які чатують на довірливих людей.

Вірші О. Війтик-Ющук нагадають сільське дитинство, коли відчувалася єдність з природою. Уже перший вірш “Свічки на озері” заворожує:

Мерехтять, блищать свічки,
Над водою сяють.
Ніжні крила вітерцю
Тихо їх гойдають.

Поетичні твори О. Війтик-Ющук поділені на певні цикли, що полегшує їхнє сприйняття, творить всеосяжну картину. Шкода, що назви цих циклів не подані в змісті книги. Вони засвідчують всебічність підходу поетеси до сприйняття розмаїття природи: “Казкова мить”, “Осінь”, “Зима”, “Вітерець купається”, “Ну й хороші ті звірята”, “Мої внучата”, “Городня азбука”. Окремо треба виділити “Мандрівки з онуком” як своєрідний твір, в якому прозова розповідь наснажена поезією.

Чимало творів сприймаються як хрестоматійні. Ось вірш “Привезла зима мороз”: картина неначе проситься на полотно, щоб передати красу української зими. В пам’яті спливають призабуті вірші Леоніда Глібова, Якова Щоголева та інших наших поетів.

Які духовно окрадені нинішні школярі, що вивчають рідне письменство лише в контексті світової літератури! Чи не обов’язок не тільки літераторів, а й кожного українця, бити на сполох, щоб припинити спроби звести нашу націю до звиродніння? Ще недавно бородатий міністр проти національної освіти забороняв вивчати у школі твори живих письменників. Чому? Не пояснював, а причина проста: чесні майстри пера не могли погодитися з антиукраїнською політикою у гуманітарній сфері, яку нав’язувала донбасівська банда.

Гадаю, що на особливу увагу заслуговує короткий вірш “Велике свято”:

Христос народився,
Радіють всі люди.
А скоро Новий рік
На землю прибуде.
Радіє малеча —
Співає, танцює.
Сніг сипле і сипле —
Із святом віншує.

Які легенькі слова! Неначе сніговий пух! Приємно вражають вірші “Сів горобчик над водою”, “Хор дерев на греблі”, “Колискова для сонечка”, “Порядкує осінь”, “Лелеки”, “Вербові віти”, “Їжачок”.

Прозовий твір “Мандрівки з онуком” зацікавить педагогів і психологів, дасть змогу збагатити пізнання дитячої психології. Внук Михайлик помічає те, що залишається поза увагою дорослих: “Сонечко так світить, ніби втомилось”, “Мороз бере пензлика, набирає на нього снігу й розмальовує шибки”, “Бабине літо приїде в бричці, запряженій чотирма кіньми”. Хлопчик розповідає бабусі, що взимку дерева сплять, бо “їх заколисує вітер”. Радить їй послухати, як “тихо дзвонять” маленькі, біленькі дзвіночки конвалії.

Бабуся зізнається: “Кожен віршик обов’язково читаю Михайликові. Він, отже, мій перший слухач і рецензент. Я хочу, щоб Михайлик виріс доброю людиною і, звичайно, патріотом України. Відповідно до цього і добираю теми”. Нерідко теми підказує допитливий внучок. Хлопчик знає, що, окрім рідної матусі, він має ще одну матір: це — Україна.

Поетеса пам’ятає про інших внучат, які перебувають далеко від неї. Турботу про них передає так: “Ким стануть мої онуки, покаже час. Але я хочу, щоб вони жили в незалежній Україні, були патріотами, примножували її славу, щоб залишили тільки добрий слід на землі. Я бажаю їм, як і всім дітям України, щастя, добробуту, миру, спокою”.

Творення нового життя не просте, що змальовує у повісті-казці “Якось уранці” І. Ющук. Коли читаєш, то виникають асоціації з притчею-алегорією відомого британського письменника Джорджа Орвелла, названа нашими перекладачами “Колгоспом тварин”.

Цікаво, що під твором стоїть дата — “2013 рік”. Розпочав писати її наш майстер слова в Скадовську, де звик відпочивати влітку після напруженої викладацької праці. Мабуть, не міг навіть допустити, що не мине року, й недалеко від тих місць проляже тимчасовий кордон із агресивною Російською Федерацією. Проте показово інше: інтуїція творця дала змогу передбачити сценарій, який застосує керівництво ворожої держави для захоплення одвічної української землі.

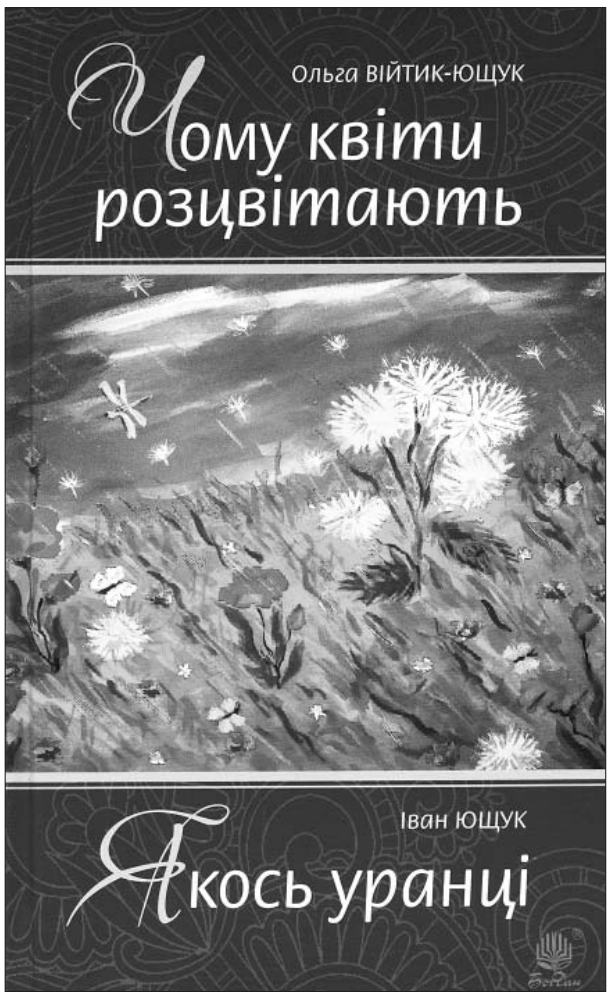

Уже початок повісті вселяє в читача передчуття тривоги. Вражає лаконічно описана картина: “Якось уранці, щойно сонце на сході зорю запалило, на подвір’ї зчинився неймовірний галас. Кури кудкудакали, гуси ґелґотали, індики ґулькали, навіть корова в хліві обізвалася”. Цікаво, що автор переносить такі події на ранок 22 червня, бо тоді ніч найкоротша й “у світі трапляються всякі дива”. Цими словами письменник натякає на трагічні події в новітній історії нашого народу.

Однак усе розпочалося начебто звично для життя сільських тварин: пес Бровко вигнав із господарства ненажерливого Вовка, що звик живитися чужим. За таку сміливість собаку почали прославляти як героя, бо він надійно захищає господарство від хижаків. Лише Кіт оцінює вчинок Бровка стримано: “Його такий обов’язок — охороняти подвір’я від усяких злодюг і розбійників”, бо ж “усі на подвір’ї роблять те, що повинні робити: більші — більшу роботу, менші — меншу”. Виходить, що нічого особливого у діях собаки нема. Може, така думка запанувала б серед тварин і птахів, якби в натовпі не з’явився раптом “якийсь невідомий звір. Сюди-туди головою крутнув, махнув пухнастим хвостом”. Його самовпевненість здивувала присутніх. Ще більше ошелешило те, що незнайомець назвався Ріхтом, “доктором усіх наук”, і запропонував “вельможному панству” чи “вельмишановному товариству”, як він звертався до мешканців двору, “зробити” Бровка королем. Розпаношений пес схопився за таку пропонову і покликав до себе “в кабінет” доктора Ріхта та Індика.

Не минуло багато часу — і життя в сільському дворі докорінно змінилося: “Двері в будинку з колонами (де мала бути собача буда) розчахнулися, і в них з’явились поряд Бровко й пухнастий доктор Ріхт, а за ними, високо задерши голову, визирав Індик, такий поважний і неприступний”. Як з’ясувалося, роль першої скрипки в цьому тріо виконував доктор Ріхт, що взяв на себе “важкі” обов’язки творити “справедливі закони, які забезпечуватимуть правопорядок і процвітання”, цебто він буде парламентом для “високоповажних громадян славетного подвір’я”, а Індик, як верховний суддя, контролюватиме виконання цих законів. Їх має виконувати навіть “довічний король” Бровкін, як почали відтепер називати пса, бо такого ошляхетнення імені вимагала “благородна посада”. Підтекст не підлягає жодним сумнівам: навіть король перекручує своє ім’я на догоду фактичному диктатору, бо порівняно з пихатим Ріхтом формальний володар мав “кумедний вигляд”. Про зміни на “славетному подвір’ї говорить Кіт: “Бачте, не встиг Бровко зробитися королем, як біля нього вже й усіляке начальство з’явилося”. Звісно, таке начальство доктор Ріхт добирав з числа слухняних “вельмишановних громадян” подвір’я: воно рекрутувалося з тих, хто належав до “любих друзів”.

Відтак серед “начальства” виплив ще один персонаж, якого назвали Куцяпом. Цьому “головному поліціянтові” (не *поліцейському,* як звикли наші засоби масової інформації) не подобається, що на подвір’ї не так говорять, бо там кудкудакають і ґелґочуть. “Особливо те кукурікання треба заборонити. Від нього аж мороз поза спиною йде”, — такий вирок поліціянта. Якщо зважити, що твір І. Ющука написаний у час, коли окупаційна компрадорсько-сімейна бандоолігархія вела боротьбу проти нашої державної мови, все стає на свої місця, адже “головний поліціянт” “стежитиме за порядком і викорінюватиме ксенофобію”.

Наприкінці казкової повісті все висвітлилося. Бровко кається перед громадою тварин і птахів: “Я допустився прикрої помилки. Голова замакітрилася. Тому прошу у вас пробачення. Ці два суб’єкти ніякі ні Ріхт, ні Куцяп, це тхір і пацюк. Вони одурили мене й дурять вас. Женіть їх геть із подвір’я!”. Отак закінчилося панування тих, кого мешканці подвір’я називали “зайдами”.

Власне повість — не що інше, як сон хлопчика Михайлика. Мама роз’яснює йому: “Це, мабуть, тхір у дворі завівся чи шастали пацюки. Скажу батькові, щоб поставив на них пастку”.

Такий сюжет, якщо підійти до твору поверхово. Однак письменник дає змогу читачеві проникнути в суть різних подій, доповнюючи їх казками та байками, що безпосередньо виходять у життя, мають повчальний зміст, урізноманітнюють розповідь, показують її приховані грані. Вони можуть вивчатися в школі напам’ять як алегорії, притчі, бо вчать аналітичного підходу до непростих ситуацій не лише в міжлюдських, а й у суспільних відносинах.

Ось остання “баєчка” про Ведмедя і Бджіл, яку “розповідає” Кіт, щоб читач міг збагнути силу єдності навіть “дрібноти”. Письменник описує вдавану всесильність Ведмедя, що зумовлена його хитрістю: “Ведмідь з лісу занадився на пасіку, що була неподалік. Хитрий він був: підгляне, що сторожа нема чи сторож хропе, — і до вулика. Одної ночі одного вулика розтрощить, другої — другого”. Бджоли побачили, що сподіватись на щасливий для себе випадок (“сторож підстрелить Ведмедя”) марно. Дійшли єдиного правильного висновку: справа порятунку — спільна для всіх Бджіл, — тому вирішили, “як тільки Ведмідь виходитиме з лісу, перестріти його всім разом”.

Самовпевнений Ведмідь не послухав поради Лисиці, що Бджоли “можуть, обороняючись, гуртом напасти на нього”, зневажливо прозивав їх “дрібнотою”. Все закінчилося для Ведмедя трагічно: “Тільки виткнувся з лісу, а Бджоли хмарою обсіли його, заступили йому дорогу до пасіки: жалили в ніс, у морду, в очі. Ведмідь відбивався від них обома лапами, чимало їх загинуло, але він, розпухлий, знеможений, майже сліпий, мусив вертатися назад до лісу”. Мораль очевидна: якщо така “дрібнота” могла захиститися від Ведмедя, то так доречно діяти завше в подібних ситуаціях. З цього Кіт висновує: “Добре те, що добре кінчається”. Звісно, мудрі поради нічого не дадуть, якщо “громада клаповуха”.

Зацікавлюють інші вставні казочки у творі. Ось знову розповідь про Ведмедя, який боровся з крадіями, а доручив справу злодійки Лисиці приблукалому “із сусіднього лісу Вовкові”. Хитра крадійка так повернула справу, що постраждав невинний Заєць, якого арештували за розкрадання курей, а Ведмідь наказав його “судити строго за законом”. Тепер смажене м’ясо було не лише в злодійки Лисиці, а і в поліціянта Вовка.

Не менш повчальна казочка про те, як Жаби, що боялися Чорногуза, обрали своїм королем “поважного двоногого птаха” Лелеку, а він проголосив: “Я щасливий, що бачу щасливих жаб”. Як наслідок, “потім жаби почали зникати одна по одній...” Недотепні Жаби не докумекали ся, що Лелека — це лише інша назва Чорногуза.

Виховне значення таких казок не заперечне. Школярі подібні розповіді запам’ятовують на все життя, а відтак батьки передають їх своїм дітям і внукам.

Рецензована книжка — гарний подарунок для дітей дошкільного віку і молодших школярів. Вона зацікавить тих, хто виховує нашу малечу. Вірші О. Війтик-Ющук стануть улюбленими серед нашої дітвори. Їх не лише декламуватимуть, а співатимуть як народні пісні авторського походження. Окрім того, повість-казка буде корисна для вчителів, які допомагають учням проникнути в таємниці рідної мови, показують її цінність серед мов народів світу.

“Спочатку звільнимо Україну, а потім подбаємо про особисте життя”.

«Аратта» — 8-й окремий батальйон УДА

Галина РУДЕНКО
м. Київ

Цього року, як завжди, разом із медикаментами для поранених бійців я привезла з Америки й “вокер” — ходунок для реабілітації поранених у ноги. Не описуватиму складнощі при перевезенні цих товарів через митницю, які все-таки вдалося подолати. У Нью-Йорку в мене лишилося ще два “вокери”. Вони необхідні нашим пораненим воїнам, але придбати все це набагато легше, ніж перевезти. Це проблема. Отож я вирішила привезти власноруч ці речі у прифронтові зони.

Спочатку були наміри завезти все це в Курахівський військовий госпіталь, на мою малу Батьківщину. Але **Ярослав Олач**, що теж приїхав із Нью-Йорка як фахівець з очистки води в Україні, запропонував поїхати в Маріуполь. Я погодилась і не жалкую.

Зустріли нас на Маріупольському вокзалі двоє супроводжуючих та водій (колоритний боєць, псевдо — друг “Хромий”). З хворою ногою на передову не пускають, тож він допомагає на військовій базі. Показував мені розтрощене каміння від будинків у Широкиному, що зафільмував, і панораму обстріляного російськими мінометами Маріуполя. Це було, коли вже відвозив мене на вокзал, хоч на той час уже багато зруйнованого було відремонтовано. Мимохіть розказав, що клята війна не дає часу вже п’ятий рік оженитися на коханій, яка чекає у Львові, та народити нових захисників України.

У штабі на військовій базі зустріли нас дуже тепло. Тут передали ліки і прилад “вокер-ходунок”. Хотіли це спочатку передати в госпіталь, та від лікаря дізналася, що це і їм знадобиться (адже в них немає ніякого державного забезпечення). Оскільки це добровольчий батальйон, то й забезпечення, утримання, оснащення зброєю, пальним та ін. відбувається на благодійній основі. Люди присилають не тільки харчі, предмети гігієни та господарчі товари, а й гроші, що ретельно обліковуються помічником коменданта бази (друг “Альтер”) та йдуть переважно на пальне. Гроші й посилки надходять звідусіль (і з України, і з-за кордону). Там же я зустріла благодійницю Лілю з Німеччини, з якою ми ночували в одній кімнаті. Гроші й посилки можна також висилати за адресою:

“Аратта”
Нова пошта
м. Мангуш, Донецька обл.
Захарову Олександру Петровичу.

За привезені гроші та речі я одержала акт передачі і, що найважливіше для мене, — звання “Благодійник”, яким пишаюся.

Щоденне шикування бійців 8-го окремого батальйону УДА на базі. 12.05.2018

Я просилася в Широкине, та обстріли з боку сепаратистів посилилися і мені не дозволили. Попри побудований міст, Путін таки рветься до Криму суходолом через Маріуполь, та наші мужні захисники ніколи йому цього не дозволять, адже там стоять найкращі — 8-й окремий батальйон УДА.

На жаль, за 2 доби перебування на базі мені так і не пощастило зустрітись ні з провідником УДА — Дмитром Ярошем, ні з комбатом Андрієм Гергетом (псевдо — “Червень”). Напевно, вони весь цей час перебували на передовій, на лінії вогню.

Бійці ж приїздять на базу на ротацію цілодобово (передихнути, помитись, перепочити) — і знову в бій. Як правило, мовчазні, суворі, обпалені війною, мужні обличчя бійців, переважно молодих. Всі вони проходять підготовку, військовий вишкіл по областях під проводом досвідчених командирів, проте втрати неминучі. На території бази є капличка, перед якою висять портрети загиблих бійців, де перед боєм можна помолитись. Я теж помолилась Богу за мир в Україні, за вільну незалежну державу нашу, за збереження життя наших хоробрих воїнів-захисників.

Коли цей батальйон хотіли розформувати, то маріупольці через мерію домоглися залишити їх як захисників міста і допомагають з питною водою, їжею тощо.

На базі все облаштовано по-господарськи. Крім штабу, є житлові кімнати, їдальня, душ з гарячою водою, тренувальний майданчик, господарчий двір, ремонтні майстерні тощо. Приємно вразила чистота подвір’я та помешкань: не знайшла жодної пляшки з-під алкоголю (витримують сухий закон), ні недопалка (для цього облаштовані спеціальні місця). Переважає у поведінці дисципліна і самодисципліна.

Коли запитала у наших бійців: “Ви вже 5-й рік в окопах, не одержуєте від держави ні зарплати, не нараховується трудовий стаж, ні землі, ані соціальних пільг, а чи думаєте над своїм майбутнім, своїх сімей, майбутніх дітей?” Відповідь була одна: “Спочатку звільнимо Україну, а потім подбаємо про особисте життя”.

Я не можу назвати іншу країну, крім нашої, де б добровільно вже майже 5 років бійці в холод, в спеку, напівголодні, під шквальним вогнем оскаженілої російської сволоти звільняють і боронять рідну землю, захищаючи мирних українців. Усі наші воїни — Герої, а добровольці — то справжні Кіборги, яким не страшні ніякі випробування. І дуже шкода, що їх в Україні стає дедалі менше — адже гинуть найкращі. А наші Герої — цвіт нації, гордість, майбутнє України, її золотий генофонд. Тож чи не час нашим можновладцям замислитись над цим і знайти спосіб припинити безглузду бійню та почати по-справжньому розбудовувати державу, а не лише імітувати реформи, красти, наживатись на крові Героїв, втративши честь і совість?

А наш обов’язок і відповідальність перед героями — обирати якісну владу, щоб не втратити державу, здобуту такою дорогою ціною. Історично доведено, що московські можновладці ніколи не бажали і не робили добра Україні, а несли лише розбрат і смерть легковажним українцям. Тож, ідучи голосувати, “найголовніше пам’ятай — кого Москва підступно радить, той ворог наш — мізки вмикай!”

21.05.2018

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!

ПЕРЕДПЛАТА—2018

Нині триває передплата на 2018 рік на періодичні видання за друкованим Каталогом видань України «Преса поштою».

Наш поштовий індекс — 30617.

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітянської роботи
Ольга ЖМУДОВСЬКА

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Ольга ЖМУДОВСЬКА

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Інтерекспресдрук”, вул. Сім’ї Сосніних, 3.

Загальний наклад у червні — 13 200

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

4 820095 780016 18023